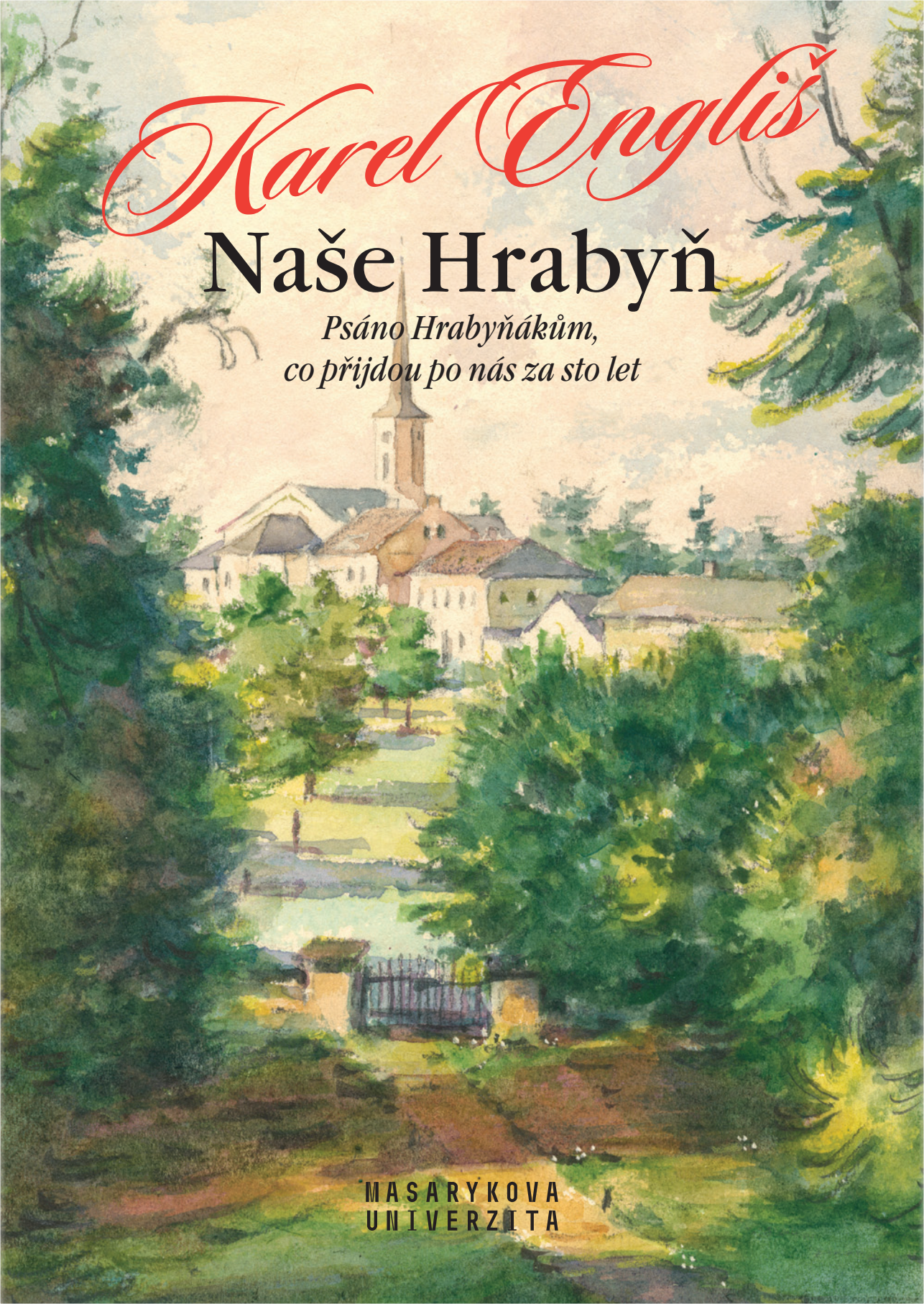

A watercolor illustration of a village scene. In the center, a church with a tall, thin steeple stands among other buildings. The scene is framed by lush green trees on both sides. A path leads from the bottom towards the village. The overall style is soft and painterly.

Karel Engliš

Naše Hrabyň

*Psáno Hrabyňákům,
co přijdou po nás za sto let*

MASARYKOVA
UNIVERZITA

Pocta osobnostem

Karel Engliš

Naše Hrabyň

*Psáno Hrabyňákům,
co přijdou po nás za sto let*

MASARYKOVA
UNIVERZITA

Pocta osobnostem

Dílo Karla Engliše 6

MUNI
PRESS

Karel Engliš

Naše Hrabyň

*Psáno Hrabyňákům,
co přijdou po nás za sto let*

Akvarely a kresby
František Vrobel

Sestavili a k vydání připravili

Martin Hlaváč
Kateřina Hlaváčová
Jakub Kunert
Pavel Lhota
Alena Mizerová
František Plhoň
Vít Pokorný

Masarykova univerzita
Brno 2024

Kniha vychází s podporou rodiny prof. Karla Engliše, obce Hrabyně,
Nadačního fondu Karla Engliše a společnosti Finidr.

Publikační výstup vznikl v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu projektu
„Dějiny: aktuální výzvy a jejich výzkum v mezinárodním kontextu“, č. 260 672,
řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

© 2024 Dědicové Karla Engliše, Státní fond kultury ČR

© 2024 Masarykova univerzita

© 2024 Obrazová část: archivy rodiny Karla Engliše, Marty Kapsové, Františka Plhoně,
Pavla Lhoty, Jany a Josefa Stuchlíkových, Zdeňky Jordánové, Radka Malohlavy,
České národní banky, Národního muzea, Slezského zemského muzea

© 2024 Design: Václav Mekyska

ISBN 978-80-280-0594-8

ISBN 978-80-280-0593-1 (vázáno)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M280-0594-2024>

Doplňky ke knize naleznete na <https://press.muni.cz/karel-englis>

a rozhovory s pamětníky Karla Engliše na <https://www.pametnaroda.cz>.

Poděkování nakladatele

Nakladatelství MuniPress Masarykovy univerzity děkuje za vstřícnost a poskytnutí souhlasu k otištění rukopisu rodině prof. JUDr. Karla Engliše, zvláště Ing. Jitce Englišové, Ing. Karlu Englišovi, Mgr. Barboře Horákové, paní Martě Kapsové, paní Markétě Koutkové, paní Karen Munro, panu Petru Otahalovi, MUDr. Františku Plhoňovi a paní Lucii Portman. Státnímu fondu kultury ČR děkuje za udělení licence k publikování a šíření díla.

Poděkování náleží PhDr. Martinu Hlaváčovi, Ph.D., a MUDr. Františku Plhoňovi a Pavlu Lhotovi za dohledání archivních podkladů, deskripci textů, výběr obrazového doprovodu. Jim a PhDr. Jakubu Kunertovi, Mgr. Vítu Pokornému a Mgr. Kateřině Hlaváčové děkujeme za odbornou redakci, tvorbu poznámek a medailonků.

Za četné odborné konzultace i za poskytnutí archivních materiálů a textů velice děkujeme:

PhDr. Ondřeji Haničákovi, Slezské zemské muzeum; Mgr. Martinu Jahodovi, Poštovní muzeum Praha; paní Zdeňce Jordánové, obec Hrabyně; Mgr. Liboru Jůnovi, Ph.D., Archiv Národního muzea; PhDr. Jaromíře Knapíkové, Zemský archiv v Opavě; Ing. Radku Malohlavovi, starostovi obce Štítina; manželům Ing. Josefu a Mgr. Janě Stuchlíkovým, Hrabyně, a Mgr. Jiřímu Šílovi, Ph.D., Zemský archiv v Opavě.

Panu Václavu Mekyskovi děkujeme za zdařilé grafické řešení knihy.

Za podporu a prezentaci ediční řady „Dílo Karla Engliše“ náleží poděkování Spolku přátel Karla Engliše.

Čtenářům děkujeme za shovívavé přijetí skutečnosti, že autor psal knihu v rozmezí desítek let a některé události se v různých oddílech v obměnách opakují. Jejich vynechání by však narušilo nit vyprávění.

Vydání knihy by nebylo možné bez finanční podpory:

paní Marty Kapsové, vnučky Karla Engliše,
MUDr. Františka Plhoň, vnuka Karla Engliše,
Mgr. Barbory Horákové, pravnučky Karla Engliše,
paní Lucie Portman, pravnučky Karla Engliše,
paní Radany Květové, neteře dcery Karla Engliše Věry Fürstové,
obce Hrabyně,
Nadačního fondu Karla Engliše,
Masarykovy univerzity,
a společnosti Finidr.

Staříčkovo přání je splněno

Se sestřenicí Martou jsme dnes už jediní potomci našeho staříčka Karla Engliše, kteří jsme ho zažili. Byl pro nás vždy jen staříček, jak se ve Slezsku říkalo dědečkům. Pamatuji si ho i z dětských let ještě z Prahy. Tehdy jsme s mámou a sestrou Vlastou téměř každý víkend jezdili tramvají z Bubenče na Smíchov, kde měli naši staříčci, tedy prarodiče, vilu.

Marta se se staříčky stýkala vzácně. Bydlela totiž s rodiči v Rovečném. Po roce 1948 je vídala ještě méně, protože jejího otce přinutil tehdejší režim k emigraci a ona s maminkou a bratrem dál žili, či spíše šikanováni živořili na Vysočině. Marta blíže staříčky poznala až na sklonku padesátých let. O desetiletí později také ona emigrovala a dodnes žije v Kanadě.

V roce 1952 komunistické úřady vykázaly Englišovy z Prahy. Přestěhovali se do domku v Hrabyni. Ten moji rodiče postavili na místě válkou zničeného staříčkova rodného domu. Ve své rodné obci našel staříček novou chuť do života a pravidelný denní režim. V připojené básni na protější straně vyjadřuje staříček vděk dceři Vlastě i přání, aby život v novém domě opět zaznamenávala. Hrabyně byla pro naši rodinu vždy významným místem setkávání či oslav. Rádi listujeme oběma pamětními knihami. Ty staříček v Hrabyni pečlivě vedl.

V dětství jsem pobýval v Hrabyni se staříčkem vždy od jara až do podzimu. Rád mi vyprávěl o přírodě, o planetách a seznamoval mne s některými svými zálibami. Pravidelně několik hodin denně psával zeleným inkoustem odborné texty i vzpomínky. Ještě dnes si v naší rodině s trochou ironie často někdo postěžuje na workoholismus, genetické dědictví po staříčkovi.

Rukopis knihy, kterou držíte v rukou, měl staříček hotový brzy po válce. Navzdory již uzavřené smlouvě s Neubertovým nakladatelstvím však tehdy nevyšla, protože po únorovém puči komunisté zakázali cokoli od Karla Engliše publikovat. Za této situace se staříček pustil i do dopsání dalších kapitol v pevné víře, že si vše čtenáři za sto let rádi přečtou a dozvědí se více o jeho rodné obci, Slezsku a lidech, kteří zde žili.

Mne i Martu nesmírně těší, že kniha teď vychází – poprvé v úplném, výpravném znění a s fotografiemi a ilustracemi, jež Karel Engliš sám vybral či dal vyhotovit!

Já, Marta i další příbuzní jsme se na její přípravě aktivně podíleli. Velmi děkujeme všem odborníkům, pamětníkům, redaktorům a spolupracovníkům nakladatelství Masarykovy univerzity i podporovatelům, kteří se o vydání zasloužili. Ať kniha udělá radost všem, kdo se o minulost obce a celého opavského Slezska zajímají.

Děčín a Toronto 31. července 2024

František Plhoň a Marta Kapsová, vnuk a vnučka Karla Engliše

Měli jsme zde pěkný domeček zdys,
rušné chvilě slídal se sklady.
Dům zde stál, dnes trůva - plakal bys-
čipineem jemu v rodině obci lidem.

Na ty chvíle, hosty, slavnosti
zblatěním jen vzpomínkou kucha;
čtíme v ní se steskem, radostí.
trud když doleho i státi líba.

Na trokátel ji postavila dům,
jako ^{my} v něm budeš dále žítí,
sobě, rodině i přátelům,
veselí i smutné chvíle milí.

Zapísněj ty chvíle překavé,
křída si je vyvoláš za zpátky,
vždyť je stěží li dake' vrtkavé,
život člověku dal Bůh tak krátký.

24. XII. 1951

Tožj. Nec.

Předmluva

Několik roků za druhé světové války jsem nemohl do Hrabyně, ba ani jsem nevěděl, jestli ji ještě vůbec kdy spatřím. Bylo mi po Hrabyni tak nesmírně teskno – vzpomínal jsem tedy na Hrabýň a na všechno, co jsem tam od mládí zažil. Začal jsem tyto vzpomínky psát, a při tom jsem je znovu prožíval a zapomenul na celý svět okolo, byl jsem v těch vzpomínkách tak šťasten. Škoda, že to tak všechno v Hrabyni pominulo jako obrázky v kinu. Ale tyto obrázky v kinu zachycují a tím zachovávají to, co minulo, takže si můžeme minulosť vždycky zase zpřítomnit. Bylo by škoda těch „obrázků“, které jsem v Hrabyni prožil, aby zanikly úplně. Myslel jsem si tedy, že napíši-li tyto vzpomínky, ty prchavé obrázky zachraňuji před úplnou ztrátou, zánikem, zapomenutím, že – jsou-li mi tak drahé – je zachovávám, aby je se mnou – třeba vybledlé – mohli po staletí prožívat jiní, kteří přijdou a budou Hrabýň stejně milovat jako já.

Tak rád bych byl vždycky býval, kdyby zde byla knížka o tom, kdo a jak žil¹ v Hrabyni před sto lety a dříve. Usiloval jsem o kroniku Hrabyně bez úspěchu. Avšak zachytit alespoň to, co kolem mne se dělo, to je možné a snadné. A tak tato knížka psaná v době stesku je více plodem lásky nežli umu, nečiní nároku na nějakou literární hodnotu, ba ani není míněna pro současníky, nýbrž pro ty, kteří budou v Hrabyni za 100 let, budou stejně Hrabýň milovat a budou rádi, že se z ní dočtou, kdo a jak žil v Hrabyni před sto lety.

Knížka má proto převážně osobní vzpomínkový ráz, což se zračí ve výběru látky i obrazů i v pozorovacím hledisku. Není ani historie, ani kronika, ani soustavné vyličení celé doby a poměrů². Při kladení pamětních kamenů nemohl jsem pominouti svých drahých. Toto – snad přílišné – osobní zabarvení knížky mi budiž laskavě prominuto, ale nepíšu ani dějin, ani kroniky, nýbrž jen uspořádané vzpomínky, při těch nemůže scházeti vzpomínání.

Psáno ve Velkém Tresném na Moravě v červnu 1942.

¹ Formulaci použitou v předloze („kdo a jak žili“) měníme v souladu s pravidlem formulovaným ÚJČ AV ČR, že podmět kdo má shodu jako mužské životné podstatné jméno v čísle jednotném.

² V rukopise je tato věta škrtnuta. (Pozn. red.)

Dodatek z roku 1947

Předchozí předmluvu jsem napsal v r. 1942. Zatím zuřila dále světová válka. V roce 1945 se přenesla válečná vichřice přes Hrabýň a Hrabýň byla zničena dělostřelectvem, bombami a požáry. V poznámkách se upozorňuje, co bylo zničeno. V závěrečné kapitole píšu o tom více. Tušení, že Hrabýň už nespátřím, se splnilo, protože už ji neuvidím tak, jak kdysi bývala. Nesmírná bolest mi svírá srdce. Nemám rodného domku, zničeno je vše, k čemu se poutalo tolik vzpomínek. Ale tato knížka vzpomínek, to jediné, co mně zbylo, se stává tím cennější. Taková byla Hrabýň, ale už není.

Za obrázkovou výzdobu knížky vděčím Mistru Fr. Vrobelovi.

V Praze 1. května 1947

Dodatek z roku 1950

Rukopis byl už v tisku u Neuberta v Praze v r. 1947, ale tisk se zdržel pro technické obtíže. Po únorových událostech v r. 1948 byl mi rukopis vrácen, jakož vůbec byly z tisku vyloučeny všechny mé vědecké práce. Snad zůstane tato má práce jen archivní památkou – však je psána pro „Hrabýňáky, kteří přijdou po nás za 100 let“.

V Praze v únoru 1950

Petr Bezruč

Pohlednice z Radhoště, kterou Petr Bezruč Karlu Englišovi poslal.

Petr Bezruč a Hrabyně³

Vzácný a milý pane profesore, děkuji za čest, kterou mi prokážete, připojíte-li verše do své krásné knihy, bo vše je krásné, co jsem od Vás čítal. Do logiky bych se ovšem nepustil, je to už hrubě těžká věc pro stařečky. Vzpomínám, že i TGM napsal „Konkretnou logiku“, která však měla v němčině název „Versuch einer konkreten Logik“, což mu bylo právem vyčteno. Dovolte, abych připojil dva zajímavé logické soudy, které asi znáte, ale pro zajímavost budte uvedeny:

1/ Coruntus: – „Co jsi neztratil, to máš. – Rohy jsi neztratil, – ergo jsi tvor rohatý. –“

2/ Stoik přednáší: „Život a smrt jedno jsou.“ – Protivník: „Tož proč neodejdeš ze zlého života?“ – Stoik: „Právě proto, že je to jedno!“ Ale prosím, abyste dohlédl v tisku na adjectivum, jehož užívám podle správné mluvy lidu: hrabynský. Lid praví: Raduň – radunský, Jaktar – jaktarský. Ratiboř – ratiborský. Tak mluvili předkové! Ještě v minulém století se psalo vídenský, plzenský (Palacký etc.), halický (Havlíček etc.). – Také Vy držíte lidovou formu Hrabyně – jako lid praví Choryně, Chropyň; též praví Luleč, Želč – perohryzače mu diktují Luleč, Želeč – div, že ještě obstál Melč před kantory. Brachylogie je dobrá a úsporná: proto budišovský, ne budišovický, životský, ne životický, vítkovský, ne vítkovický. – Jankovská myslivna, ne jankovecká. Lid je tvůrcem řeči, ne nafučený kantor. A proč se čítáte ke stařečkům v písmě, maje děprem 63? – Francouzi temperamentní čítají věk mužný do 70. – Pak děprem začíná kmet. –

Myslím, že příští rok uvidíte Jankovec? I já rád vzpomínám dne, kdy jsem přestoupil Váš práh. Byl bych to porobil už dříve, bývá každý rok v Hrabyni, (pěšky z Branky) – ale jsem tvor mlčenlivý a melancholický, který se do společnosti nehodí. Pane profesore, ostávejte zdravý do příštích časů.

15. VIII. 43

P. B.

³ Tato kapitola zůstala v rukopise. Do strojopisné verze nebyla K. Englišem zařazena. (Pozn. red.)

Navěky spojil své jméno Petr Bezruč s Hrabyní svou básní „Hrabyň“.
Zní takto:

*Tak leckdy, kdy lehké topasy prší
s topolů v cestu a ve sny mi srší,
tak leckdy se mihnou pobožné řady
s korouhví napřed a dojemným zpěvem.
Ctím tvoji víru, ty staříku sivý,
ctím vaši víru, vy děvuchy ze vsi.*

*Dávno je tomu, tenkrát jsem býval
syneček švarný – po cestě jsem zpíval,
korouhev napřed, za ruku otec
vedl mě dolem a vedl mě horem,
vedl mě poli a vedl mě borem,
až přišla Hrabyň, vysoká Hrabyň,
mohutný kostel s Marií Pannou,
poutníkům žehnal pan farář Böhm.*

*Byli tu z Modré a byli tu z Polské,
byli od Váhu a my od Těšína,
nabit byl kostel, sladkými zory
hleděla na nás Hrabyňská Panna
a před ní kázal pan farář Böhm.
Bílé jsem čelo do prachu chýlil,
andělů zástup srdcem mi pílil,
sladkými zory hleděla na mne
Hrabyňská Panna a před ní kázal
pan farář Böhm.*

*„Čí jsi je synku?“ Za ruku vzal mne,
krámy mne vodil, hladil mi vlasy,
Bůh ví, co všechno mi v Hrabyni koupil
pan farář Böhm.*

*Dávno je tomu. Z duše mi prchla
víra. Mrak škaredý sedl mi v čelo,
hřích oko zkalil a stáhl mi rty.
Bůh nežije pro mne. Ale když žloutnou
vrby při řece a jabloně dolů se nahnou,
pobožné zástupy na odpust táhnou,*

*shýbám já čelo, hříšný kříž robím,
jak by se na mne dívala Hrabyně,
na konci Hrabyně, vysoká Hrabyně,
jak by se na mne sladkými zory
dívala Panna, Hrabynská Panna,
a před ní kázal pan farář Böhlm.*

Byla napsána za mých studentských let, když jsme už dělali v Hrabyni a okolí „besedy“⁴. Bylo to divadlo, před kterým se zazpíval sbor, přednášela báseň a p. a po kterém byl tanec. Když vyšla Bezručova „Hrabyně“, bylo samozřejmé, že bude přednesena na nejbližší besedě. Žádný ji ještě neznal, ani pan farář Böhlm. Přednesla ji má sestra Anna. Pan farář přišel jako vždycky na besedu, byl uveden do první řady, na všechny strany odpověděl slabě na poklony a usednul.

Co to je za báseň: „Až přišla Hrabyně, vysoká Hrabyně, mohutný kostel Marie Panny a před ním kázal pan farář Böhlm...“⁵ O něm samotném a dále opět. Ohromný potlesk básníku, přednašečce i panu faráři: to přece byla báseň o něm. Byl trochu v rozpacích, rozhlížel se plaše a pravil s úsměvem jako obvykle: „To je velké, to je velké.“

Nikdo Bezruče neznal, ani podle jména, tím méně osobně, ale mohutnost básně svědčila o mohutnosti člověka. Teprve mnohem později jsme se dozvěděli, že to je Vašek⁶, bratranec Ambrože Vaška, že přijíždí do Hrabyně atd. Ale báseň byla už naše, na věky naše.

Osobně jsem poznal Bezruče, který se lidem i oslavám vyhýbal, za světové války⁷, kdy mne jako zem. poslance⁸ v Brně žádaly jeho sestry, učitelky Vaškovy z Háje⁹, o nějakou službu pro něj a bez jeho vědomí. Nešlo to jinak, nežli počkati naň v bytě (v Brně, kde byl poštovním úředníkem), až přijde, a pak už nemůže utéci. Tak jsem ho poznal.

⁴ V současné češtině se slovo beseda užívá převážně ve významu náhodné nebo připravené a řízené schůzky několika lidí s rozhovorem účastníků o nějakém tématu. V minulosti se můžeme setkat s termínem beseda, besídka, besédka nebo besídečka, a to ve více významech: může jít o a) schůzku, společné posezení, kratochvíli a návštěvu (ve smyslu na besedu chodit), b) místo, kde se lidé scházejí v soukromém prostředí (besídku, altán), c) místnost určenou ke společným zábavám (vyskytuje se ve vazbách do besedy chodit, v besedě se bavit), d) spolek, který takovéto aktivity organizuje (v archaické vazbě být údem besedy), e) veřejnou slavnost (např. taneční besedu apod.). Termínem beseda se v obecně přijímaném jazykovém úzu také mínilo spolčování ve smyslu společné účasti na nejrůznějších podnicích, mezi něž patřilo organizování diskuzí a přednášek, podpora četby, rozvoj ochotnického divadla, pořádání hudebních produkcí apod. Jedná se o obsahově velmi rozmanité slovo, které chybně někteří vnímají jen jako záležitost dějin divadla a hudby. (Pozn. red.)

⁵ Jde o parafrázi básně, nikoli o přesnou citaci. Celou báseň přetiskujeme z knihy Petr Bezruč: *Hrabyně*. Linorytem vyzdobila a vlastním nákladem ji vydala Helena Salichová v Polance nad Odrou roku 1938 ve 100 číslováných výtiscích. Vytiskl Karel Kryl v Novém Jičíně. (Pozn. red.)

⁶ Vlastním jménem Vladimír Vašek. (Pozn. red.)

⁷ Myšleno za první světové války. (Pozn. red.)

⁸ Karel Engliš byl v letech 1913–1918 poslancem Moravského zemského sněmu za Lidovou stranu pokrokovou na Moravě. (Pozn. red.)

⁹ Petr Bezruč měl dvě sestry, Helenu (1869–1931), která byla učitelkou v Hrušovanech u Brna, ve Strážnici a Židlochovicích, a Olgu (1873–1944), která byla učitelkou a později ředitelkou v Brně. (Pozn. red.)

Sám od sebe mi psal, když jsem jako protektor zahajoval slavnost odhalení pamětní desky Maryčky Magdonové (i tato báseň se v Hrabyni na besídce přednášela) na vnější zdi hřbitova ve Starých Hamrech. Chodil do Hrabyně, nikdy ke mně, ač mne dával po Ambroži Vaškovi pozdravovat. Zval jsem ho touže cestou k nám, ale jen bude-li si přát. Bezruč se nedá pobízeti, nedá si nic vnucovati, je plachý, nechce oslav, nechce pozornosti, nechce hoštění.

Dlouho nepřišel. Až jednou k večeru někdo zvoní, vyjdu před dům. Zde stojí muž se sklopenou hlavou a neříká ani černé, ani bílé. To je divné. Dívám se, dívám, a tu mi probleskne hlavou: to je Petr Bezruč, ač jsem ho neviděl přes 20 let. Řeknu tedy „Petr Bezruč“ a neptám se o dovolení a bouřlivě ho obejmou a políbím na obě líce. Pozdvihl hlavu a usmál se. Vstoupil do mého domu. Ostatek patří soukromí. Ale nezapomenutelná čest a památka se stala našemu domu. V pamětní knize jsme jeho podpisu rezervovali celý list.

Reprodukce části stránky z druhé pamětní knihy. Fotografie zachycuje domy na levé straně silnice při příjezdu do Hrabyně od Josefovíc. Zápis učinil Petr Bezruč 26. října 1937.

Tane guvernére,

vzpomínáme Vaši osobnosti
tak taktu, tak leskavě, tak
sympatické při našem vpadu
do strážné 20/8, dal
jsem se hned do hledání

Vášho listu v kapse nespě-
zení 1. nelze to, žel, psát:
Kopernik dříve, aby se
lám mohl dobře kovat - což
už tak náročné - za pozornost.
Tříděním také obřadu
z Radhoště, za nějž nemohu,

při chytání proti své vůli.
Byly vyjde trocha bibliofilie
o zvěřině, žijící a
kterou po jednom dachem.
Přijímá ji leskavě pro
kolem na ramětku
naši návštěvy radhoště,

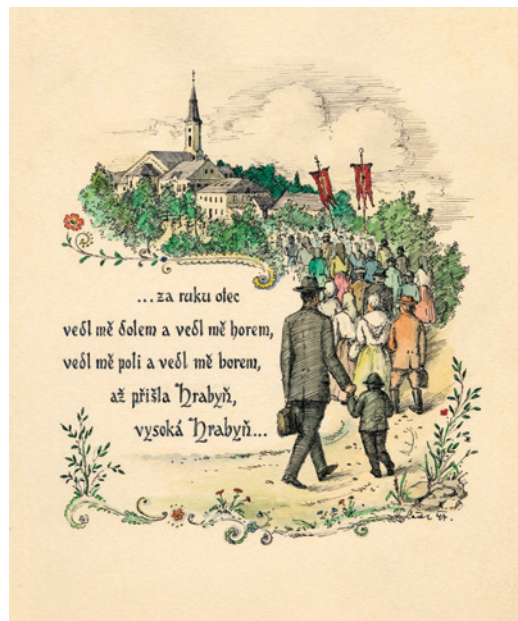
Tak dlouho chytání a propo-
rování, a už přece došlo.
Popováním se Vám uchví
a pozdravuji Vás i Medanu
ze všech upřímně.

Brana 20/8 37.

Kač. Vašar.

Líc diplomu čestného občanství Hrabyně
Petru Bezručovi

Rub diplomu čestného občanství se slokou
Bezručovy básně „Hrabyně“.
Kresba ak. mal. Vladimír Čech

Karel Engliš

Naše Hrabyně

Část obecná I

Poloha a vzhled Hrabyně

Hrabyně leží na říšské¹⁰ silnici mezi Opavou a Ostravou; do Opavy je 13, do Ostravy 18 km. Severněji (souběžně se silnicí) jde dráha z Opavy do Svino-va u Ostravy. Z Hrabyně se chodilo na železnici do Štítiny¹¹ (vzdálenější) nebo do Háje¹². Ze Štítiny do Opavy stál lístek 10 krejcarů, z Háje 20 kr. Do Háje to bylo o čtvrt hodiny blíže, ale 10 krejcarů rozdíl byly velké peníze.

Hrabyně leží na kopci (385 m nad mořem), který je vystaven větrům se všech stran, ale nejvíce od severu, protože odtud na sever bylo Prusko a rovina až k moři. Proto „vysoká“ Hrabyně. Z hrabynského kopce je na všechny strany široko daleko vyhlídka¹³. Na sever se šíří otevřený obzor v oblouk, jehož jedno rameno, kam se dohlédne, tvoří Opava a za ní Krnov, a druhé rameno Ostrava, Vítkovice a Beskydy. Za mého dětství byla tato vyhlídka ucelená, protože jí nevadil les, který zatím vyrostl¹⁴.

Z Hrabyně směrem k Opavě jde od zámku staletá lípová alej, která protíná silnici k Opavě a na konci (asi 1 km od zámku) se rozděluje a jde jednak přímo dále do lesa, jednak odbočuje v pravém úhlu do hájku, kterému se říká Barák; nevím proč. Odtud byl onen široký rozhled, dnes zastíněný vysokým lesem. Barák měl věkovité buky, byly zde umělé špalíry a cestičky, ronda atd.; okolo bylo dříve pole a nyní je (byl!) les až k císařské silnici („čísarka“, jak se říkalo). Tudy jsme chodili ze Štítiny přes kopec chodníkem kolem hluboké studny (cisterny) pro ovce, které se zde kdysi pásly. (Barák byl též zničen za války [r.] 1945.)

Z Baráku byl širý a krásný pohled ve dne i v noci. Pod nohama byla Lhota¹⁵ a Mokré Lazce¹⁶, dále Štítina¹⁷, za ní a za řekou Opavicí v dlouhém polokruhu

¹⁰ Jako císařské silnice (též říšské či erární silnice) se označovaly v habsburské monarchii silnice vybudované v 18. a 19. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na základě císařských dekretů Karla VI., Marie Terezie a Josefa II. Celá silniční síť byla dobudována kolem roku 1850 a měla přes 4 000 km. Přes Hrabyni vedla císařská silnice z Opavy. Dnes těmito místy vede státní silnice mezi Opavou a Ostravou. (Pozn. red.)

¹¹ Štítina je vzdálena od Hrabyně cca 6 km. (Pozn. red.)

¹² Háj ve Slezsku je cca 4 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

¹³ Dnes je zde Englišova vyhlídka. (Pozn. red.)

¹⁴ Za druhé světové války byl zase vykácen. (Pozn. aut.)

¹⁵ Myšlena bývalá obec Lhota, která se nachází jižně od řeky Opavy. V roce 1978 byla sloučena s obcí Háj ve Slezsku. Je vzdálena cca 5 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

¹⁶ Obec se nachází cca 4 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

¹⁷ Obec se nachází 6 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

Kravaře a s nimi souvislé Kutý¹⁸ a dále Hlučínsko se širokou rovinou. V noci svítily napravo Vítkovice. Vysoké pece se tenkrát plnily ještě násypem shora při otevřeném příklopu, takže výheň z pecí vyšlehla a zasvítila daleko do kraje.

Na druhé straně Hrabyně směrem k Josefovici¹⁹ (hrabyňské osadě) je zase krásný pohled na jednu stranu na Beskydy s Lysou horou a Radhoštěm a na opačnou stranu na Jeseníky s Pradědem. V tom směru je vidět i raduňský zámek. Před Josefovici nalevo je les, kterému jsme říkali „Sádek“²⁰, později „Pod buky“, kudy vedla nádherná cesta smíšeným lesem, listnatým a jehličnatým do Háje. V „Sádku“ nad Josefovici je vršek „Zdralkovice“, odkud je krásný pohled na Beskydy.

Jako je vidět daleko z Hrabyně, je vidět též zdaleka Hrabýň²¹. Odkudkoli se přichází do Hrabyně, všude již zdaleka nás vítá špičatá věž hrabyňského kostela anebo lípová alej. Jako studentici v Opavě jsme chodili proto na těšínskou silnici, která vede z Opavy přes Hrabýň, odkud bylo vidět alej a Barák.

Kopec, na němž leží Hrabýň, je nahoře holý, je na něm obec s polnostmi, ale je ze všech stran obrostlý krásnými hlubokými lesy. Zejména za mého dětství, kdy bydlel v Hrabyni arcivévoda Arnošt²², to byly hluboké lesy s prastarými kmeny s četnou zvěří, protože arcivévoda to měl rád. Od té doby bylo už mnoho velikanů vykáceno, mnoho strání vymýceno, mnoho bylo zničeno mniškou, mnoho vykáceli a odvezli Němci za války²³. Nejvíce se za mého dětství vozilo dříví do Pruska přes Štítnu. Nethnuly se rozložené vozy s dlouhými kládami. Mnoho se v těch lesích, pestrých drobnými pahorky, paloučky a potůčky, za těch 50 let změnilo. Mnohé mlází na př. na Jankovcích²⁴ se stalo vysokým lesem, mnohý vysoký les ustoupil mlází, na př. na Pohořelici, ale lesní plocha a porosty se udržovaly. Není možné přijít do Hrabyně, leda lesem; nejbližší les je vzdálen asi 5 minut cesty (Hrabýňka), nejvzdálenější ne více nežli ¼ hodiny (po říšské silnici). Les je hlavně jehličnatý a porosty listnaté, nebo smíšené jsou výjimkou. Je možno jít samými lesy až do Pusté Polomi²⁵, Hlubočce, Skřípova a Hradce.

Kol hrabyňského lesa je na všechny strany mírná krabatina²⁶, takže lesy okolo mění každým krokem svou tvářnost, jsou prostoupeny lukami, protékány

¹⁸ Kutý či Kúty znamenají ve slezském nářečí Kouty. Jedná se pravděpodobně o dřívější osadu, která je dnes součástí obce Kravaře. (Pozn. red.)

¹⁹ Josefovice (něm. *Josefsburg*) byla malá obec asi 1 km východně o Hrabyně. Dnes je součástí Hrabyně. (Pozn. red.)

²⁰ Dále v knize Karel Engliš upřesňuje, že Sádek (psaný v této knize též jako Sadek) je „ten les vlevo od silnice, jak se jde k Josefovici, vede tudý cesta k Háji“. Varianta s dlouhým á u Karla Engliše převažuje, nicméně zachováme obě. (Pozn. red.)

²¹ To bylo za války neštěstím pro Hrabýň, protože byla kostelní věž dobrým zaměřovacím cílem pro dělostřelectvo a dobrým opěrným bodem orientačním. (Pozn. aut.)

²² Rakouský arcivévoda Arnošt Habsbursko-Lotrinský pobýval na zámku v Hrabyni především v letních měsících. Nebydlel zde celý rok. (Pozn. red.)

²³ Mnoho bylo za války poškozeno a pak bylo vymýceno – snad 50krát tolik, nežli přirostlo... (Pozn. aut.)

²⁴ Jankovce leží cca 5 km od Hrabyně. Dříve zde byla skupina chalup se dvorem u Budišovic. Dnes se zde nachází několik stavení. (Pozn. red.)

²⁵ Obec Pustá Polom se nachází cca 9 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

²⁶ Starší označení pro vrchovinu nebo vysočinu. (Pozn. red.)

potůčky. Mají proto nadmíru půvabný vzhled a skýtají neobyčejně krásné procházky všemi směry, a to tím spíše, že jsou všude pohodlné cesty a cestičky. Byla proto Hrabyň dříve velmi hledána jako letovisko, pokud se nekladla při letovisku taková váha na koupaliště, jehož v Hrabyň není. Dole v dědině je bahitý rybník. Koupat jsme se chodili do Opavice na Lhotu nebo do Smolkova pod splav. Podnebí je v Hrabyň drsné, ale suché²⁷.

Nejbližší procházka byla do Hrabyňky, která leží v dolince mezi Hrabyň a Josefovici, takže ze Sádku při pohledu na Hrabyň se přehlíží, jen vršky stromů svědčí o tom, že je uprostřed lesík. V Hrabyňce je studánka s křišťálovým pramenem uprostřed malého amfiteátru skal a stromů. Ze studánky vytéká potok, kterému se též říká Hrabyňka. Ke studánce se sestupovalo jako do chrámu, ale teď tam nastavěli okolo lavic a stolů a je veta po velebném tichu. Co jsem se tam nachodil v létě „kosníkům“ (t. j. žencům)²⁸ na poli pro vodu, a chodil jsem velmi rád, protože jsem nemusel klásti povřísla²⁹, což byla práce sice snadná, ale bolestná, jelikož jsem musel chodit po strnisku³⁰ – bos. Zde v Hrabyňce se o svatodušních svátcích³¹ smažila vejce, o čemž budeme psát později; sem jsme chodili posedět sami i s letními hosty. Je to milý a krásný koutek. Jinak byly nejpěknější procházky a výlety do aleje, na Barák, do Šarlotina údolí³², na Jankovce, na Pohorelici, do Sádku, na Přerovec³³. Dětské výlety se konaly na Barák a do Sádku.

Jako zcela malý hoch jsem přišel málo do lesa, leda se sestrou na sosnové šišky k topení; v lese bylo šero a šum a já se bál, že bude pršet. Abychom se se sestrou neztratili, stál vždy jeden u pytle se šiškami a odpovídal na volání. Teprve jako student jsem pronikal do lesa dál a hloub, obdivoval jsem se jeho kráse, snil a prožíval probuzení svého mládí, v lese jsem studoval, nahlas recitoval, nu – v lese jsem žil. Každá stráň, každé údolí, každá louka a potůček, všechno mi přirostlo k srdci a ještě dnes mluví ke mně resonancí vzpomínek a nálad, mládí a jeho snů, takže nikde není pro mne krásnějších míst; ba i kukačky, které jsem se naučil

²⁷ V zimě bývalo v Hrabyň za mého dětství tolik sněhu, že jsme jezdili na sánkách přes ploty, jichž nebylo ani vidět. Ke psí boudě jsme měli vykopaný tunel. (Pozn. aut.)

²⁸ Žnec (nár. ženec, ženc) je označení pro člověka, jenž kosí obilí nebo žne luční porost. (Pozn. red.)

²⁹ Povřísl (nářečně též pobřísl) je druh provazu, který sloužil původně ke svazování snopů. Vyrábělo se z obilných stonků (slámy). Výroba povříslů byla součástí žní. Vyráběly je ženy a děti. (Pozn. red.)

³⁰ Strniště (mor. strnisko) je plocha pole po žních, pro kterou jsou charakteristické zbytky stébel obilovin. Ta zůstávají na poli po sklizni obilí. (Pozn. red.)

³¹ Svatodušní svátky (též Soslání Ducha svatého či Letnice) jsou pohyblivé křesťanské svátky. Slaví se sedm týdnů po velikonoční neděli na připomínku události, kdy apoštolové získali svou duchovní sílu šířit nové učení. První den svatodušních svátků připadá vždy na Svatodušní neděli a následující na Svatodušní pondělí. Během těchto svátků se přijímají noví věřící, uděluje se svátost bířmování atd. (Pozn. red.)

³² Nazvané[ho] podle Charlot[t]y Mitrovské. Byl zde kdysi milohrádek, o němž se zmiňuje i Reginald Kneifel ve své „Topographie des kaiserlich königlichen Antheils von Schlesien“ z r. 1805, str. 227 a Josef Krulich [v knize] „Statistisch-administrative Darstellung des politischen Bezirkes Troppau für den Zeitraum 1864, 1865 und 1868“, vydáno [r.] 1868, str. 121. Do [tohoto] dne se říká místu „Charlottenburg“. (Pozn. aut.) KNEIFEL, Reginald (ed.). *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien*. Brünn: Joseph Georg Traßler, 1804–1806. 4 sv. KRULICH, Josef. *Statistisch-administrative Darstellung des politischen Bezirkes Troppau für den Zeitraum 1864, 1865 und 1868*. Troppau: Riedel, 1868. (Pozn. red.)

³³ Zalesněný kopec nedaleko Hrabyň, ležící směrem na Suché Lazce. (Pozn. red.)

dokonale napodobovat a pak je přivolával a vodil, kukají v Hrabyni nejradostněji; teď už ovšem trochu teskně... Každý člověk má mít na světě nějaký koutek rád, který nazývá svým domovem, kde prožil své dětství a mládí, jehož krásné chvíle jako záblesky vzpomínek prožívá v dalším životě, a kamž se na sklonku života rád vrací jako ke hroudě, ze které vzešel. Proto jsem své děti od nejútlejšího dětství vodil do Hrabyně na prázdniny a svátky a proto jsem se zde i usídlil, abych měl útulek pro stáří³⁴.

Cesty přes Hrabýň a do Hrabyně jsou už dnes jiné nežli před půl stoletím. Říšská silnice vedoucí z Opavy přes Svinov do Těšína už není jen šterkovaná a křemičitá (jak často jsem si po ní „střeštil“ – nárazem okrvavil – nehet u nohy); je nyní hladká a asfaltovaná³⁵. Silnice do Budišovic, která vedla kolem dnešních rodinných domků na t. zv. staré budišovské³⁶ cestě, byla přeložena do dnešní polohy a znovu postavena v r. 1896. Hned poté byla postavena dnešní cesta do Smolkova. Po této cestě se jezdilo i do Háje (na dráhu), protože přímá cesta do Háje nebyla sjízdná. Teprve před druhou světovou válkou byla postavena přímá cesta do Háje, cesta přes Josefovici až k lesu, čímž Josefovici, osada patřící k Hrabyni, neobyčejně získala, pak cesta v Hrabyni kolem zámecké zdi „V ulici“³⁷. Cestu do Budišovic a do Smolkova stavěl Ital Migliarina, který bydlel během staveb v Hrabyni v domku č. 76³⁸ a později se usadil v Kateřinkách u Opavy. Stavěl kolem Opavy se svými „Taliány“ mnoho cest. Z Hrabyně se zasloužil tenkrát o stavbu těchto cest i Frant. Chamrád, o němž budeme mluvit ještě později.

Současně se kolem všech nových cest sázely ovocné stromy, hlavně třešně a višně, které zdobily kraj, v květnu se oděly v nádherný háv a mámily vůni jako dechem jara naše hlavy a pak přinášely sladké plody a tisíce do obecní pokladny. Kdo při tom vzpomněl na starého Chamráda, který pečoval o jejich zasazení?

Je osudem otců, že děti nemyslí na toho, kdo sázel stromy, když trhají plody. Je osud hospodářsky zasloužilých mužů, že jsou zapomenutí, když se oslavují plody na stromech, které sázeli: [známější jsou pak] básně, obrazy, básníci a umělci. A přece by jich nebylo, kdyby nebylo těch, kdo se zasloužili o hospodářský blahobyt, o stromy, na nichž se obdivujeme květům a plodům. Tak je tomu ve státě, v obci, i v rodině.

³⁴ Tento sen byl zničen válkou úplně. (Pozn. aut.)

³⁵ Stalo se tak v roce 1927, kdy jako první byla upravena podle zákona o silničním fondu, který jsem jako ministr financí navrhl a prosadil; říkalo se jí tenkrát „engliš pflaster“ (dvojsmysl: anglická náplast, Englišova dlažba). (Pozn. aut.)

³⁶ Správný tvar by byl budišovické. Nesprávné adjektivum budišovský nicméně Karel Engliš používá tak systematicky, že jsme se rozhodli jej zachovat jako znak autorova idiolektu a snad také místní mluvy. (Pozn. red.)

³⁷ Se státní pomocí bez zatížení obce. (Pozn. aut.)

³⁸ Sousedil s mým rodným domkem; později (1924) jsem jej koupil, byl ve válce úplně zničen a není dnes po něm památky. (Pozn. aut.)

Byly zlepšovány také i lesní cesty a dnes lze jeti autem přes les až na Přerovec (malá osada s myslivnou západně od Hrabyně)³⁹. Za mého mládí byla cesta na Přerovec dlážděna „kulaky“, t. j. kulatým řezivem.

A tak na kopci, věnčená po jeho stránkách krásnými lesy, lukami, potůčky, hledí do kraje Hrabyně. Jaký div, že ji nazval Bezruč vysokou Hrabyní. Protože je zámek zastřen – byl zastřen, už ho není⁴⁰ – stromy, vyniká odevšad v siluetě Hrabyně jen kostel s věží, která byla postavena v r. 1886⁴¹ při novostavbě kostela na místě staré, pěkné, barokní. Tím se změnila celá silueta Hrabyně.

Kostel s bývalým hřbitovem, nyní lipovým sadem okolo, tvoří střed Hrabyně, k němuž patří vedle škola a prostranství přes říšskou silnici, ohrazené oběma hospodami, Chamrádovou a Vaškovou^{42, 43}, jakési náměstí s lipami⁴⁴, jak je patrné z leteckého snímku. Odtud ta část Hrabyně, která leží kolem silnice do Josefovíc, nazývá se „Na vrchu“ a ta část, která leží kolem silnice do Háje, se nazývá „Na dole“; okruh domků kolem hřbitova s té strany, kde je hlavní vchod do kostela, se jmenuje „Na městečku“. „Na dole“ byla dědina⁴⁵, městečko bylo tam, kde se říká „Na městečku“ a „Na vrchu“. To také byly dvě samostatné obce až do r. 1852 (viz dále dějepisnou část). „Na vrchu“ je pouze grunt Vaškův a Bjalkův, jinak tu bývali vesměs řemeslníci: hrnčíř (Šmuk), řezníci (Engliš, Kadula), krejčí (Šimánek, Kremer), truhlář (Eichler), zámečníci (Onderka, Čurda), kovář (Blucha), kolář (Dostál), obuvník (Rygel), provazník (Koukol) atd.

Chalupy byly Na městečku stavěny souvisle (jako v městě) a jedna jako druhá: strmá šindelová střecha, domek s hrubými zdmi z vepřovic, úzké jednokřídlové dveře vchodové s vysokým prahem, malá okénka. Některé se ještě zachovaly⁴⁶ až na to, že místo šindelů přišla lepenka. Jinak se mnoho změnilo, přestavělo atd. Tato řemeslnická část Hrabyně („Na vrchu“, „Na městečku“) byla vystavěna panstvím pro řemeslníky, které panství potřebovalo, a tyto řemeslníky kdy si sem z hor povolávalo. Domky pak byly panstvím odprodávány do vlastnictví

³⁹ Osada Přerovec se nachází cca 9 km západně od Hrabyně. Její součástí byla i hájenka, kde své dětství prožil rodák z Hrabyně, básník, prozaik, překladatel Antonín Ráb, který je v literatuře znám pod pseudonymem Jáchym Blechta. Od roku 1942 byla hájenka opuštěna. Koncem druhé světové války část hájenky zničily boje. V letech 1950–1954 byl objekt úplně zdemolován a zůstala stát pouze stodola, která sloužila jako skladiště. V 90. letech minulého století byla rovněž zbořena. Osada Přerovec dnes tvoří součást Suchých Lazců. (Pozn. red.)

⁴⁰ Za druhé světové války byl zámek poškozen. Karel Engliš opatřil na jeho obnovu finanční prostředky. Bohužel se však rekonstrukce neuskutečnila a v polovině 50. let 20. století byly zbytky zámku zbořeny. Do současnosti se zachovaly jen některé budovy na někdejších dvoře a budova bývalé míčovny. (Pozn. red.)

⁴¹ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hrabyni byl postaven v letech 1885–1887. Vysvěcen byl v roce 1887. (Pozn. red.)

⁴² Není už Vaškovy hospody... (Pozn. aut.)

⁴³ V Hrabyni byly dvě hospody, Chamrádova a Vaškova. Za druhé světové války byla Vaškova hospoda zcela zničena. V současné době již neexistuje, místem, kde stávala, vede cesta. (Pozn. red.)

⁴⁴ O lipách na náměstí před školou píše farář Böhmer ve farní kronice: 25. října 1898 *kopaly se na náměstí díry na jubilejní lípy císaře Františka Josefa v tomto roce, a sice 2. prosince slavil František Josef své 50leté jubileum, ale skrzevá zavraždění své [sic] manželky byly všechny oslavy zakázány*. (Pozn. aut.)

⁴⁵ Dědina je na Moravě označení pro vesnici. (Pozn. red.)

⁴⁶ I ty byly za války pobořeny. (Pozn. aut.)

Letecký snímek Hrabyně-městečka a horní části obce o pouti v roce 1934

jednotlivých majitelů a tím nastal rozchod s dřívější stejností domků. (Tato část Hrabyně byla celá zničena za války.)

„Dědina“ „Na dole“ má ráz selský. Bývaly zde jen selské usedlosti, nyní jsou tam už též obchody a řemeslníci. V úhlu mezi říšskou silnicí k Opavě a cestou přes dědinu do Háje je (byl!) umístěn zámek s míčovnou (nyní skladištěm) a hospodářskými budovami (lesní správa, správce, později majitel zbytkového statku, stodoly) a fara. Zámek je z doby, kdy měli Hrabýň Mitrovští⁴⁷ a je to budova

⁴⁷ Zámek se nacházel v severovýchodní části obce. Původně zde stávala tvrz, tu roku 1756 přestavěl Arnošt Benjamin Mitrovský na barokní zámek obklopený francouzským parkem. Jednalo se o dvoupatrovou budovu obdélníkového půdorysu s průčelní fasádou s bohatou barokní štukovou výzdobou o sedmi okenních osách s jednoosým středním rizalitem. Nad vchodem do budovy byl balkon, který nesly dva půlkruhově zaklenuté pilastry. Okna v přízemí a v prvním poschodí měla štukové šambrány, které byly v přízemí zvýrazněny rovnou a v prvním patře prolomovanou nadokenní římsou. Podlaží byla oddělena kordónovými římsami, z nichž vyšší byla v rizalitu zaklenuta půlkruhově. Podobně vyzdobeny byly na budově zámku zadní i boční fasády. (Pozn. red.)

Chalupy Na městečku v roce 1930, silnice od Josefovíc, domky rodin p. Kurky, Drabiny, Onderky, Eichlera a H. Onderky jsou naproti Englišovu domku.

architektonicky velmi krásná⁴⁸. V ose zámku (z balkonu) je alej osázená lípami, která protíná říšskou silnici, hned za ní v průseku tvoří klenbu čtyř prastarých lip, loubí, v němž⁴⁹ je socha svatého Jana z roku 1777⁵⁰, kterou bylo vidět přímo ze zámku, protože je v ose aleje. (I tyto lípy zčásti byly zničeny a socha rozbita.) Později byl u zámku průhled přerušen pamětní deskou vynikajícího lesního úředníka Německého řádu lesního Pfeifera, který zřídil v r. 1851 v Hrabyni lesnickou školu^{51, 52}. Balvan s pamětní deskou a křovím rušil průhled původně zamýšlený. (Dnes už jsou balvan i deska odstraněny.)

Vzhled zámku se za poslední půl století nezměnil. Za mého dětství zde bydlíval arcivévoda Arnošt, později byl zámek nahoře prázdný a dole byly kanceláře lesní správy. Vnitřní úprava zámku byla nejvýše prostá. Velké a prostorné místnosti, dřevěné schodiště bez ozdob. Za republiky byla pak v horních místnostech měšťanská škola nově zřízena. Ze zámku prý byly tajné chodby a východy, které jsou dnes už zasypány.

⁴⁸ Vlastně byla, protože byla za války zničena. (Pozn. aut.)

⁴⁹ V předloze uvedeno nichž, nahrazujeme tvarem němž. (Pozn. red.)

⁵⁰ V některých zdrojích se uvádí nesprávně rok 1771. (Pozn. red.)

⁵¹ Ta však brzy zanikla, když odešel Pfeifer jako lesmistr do Bruntálu. (Josef Nožička: Z minulosti slezských lesů, s. 556.) (Pozn. aut.) NOŽIČKA, Josef. *Z minulosti slezských lesů: nástin jejich vývoje od nejstarších časů do r. 1914*. Opava: Slezský studijní ústav, 1956. (Pozn. red.)

⁵² Nižší lesnickou školu ve slezské Hrabyni otevřel 19. 3. 1851 Jan Pfeifer. Měla mít bezplatné vyučování, rozdělené na jarní a podzimní kurz. Škola záhy zanikla odchodem Jana Pfeifera do Bruntálu, kde se stal 11. 7. 1851 lesmistrem. (Pozn. red.)

Fara v dnešní podobě je jiná, nežli byla ona, ve které bydlel pan farář Böhm. Ze staré fary (přízemní budovy) zůstalo v nové faře přízemí, nalevo je kancelář, dřívější obydlí faráře Böhma, napravo je kuchyně z dřívější kaplanky⁵³; první poschodí s farářovým bytem je nové. Fara, v níž býval pan farář Böhm, byla stará panská přízemní budova s klenutými místnostmi (majitel panství byl patronem kostela), jak je dnes vidět na přízemí fary. Farář dostával od panství dříví na otop. Zahrádka bývala před farou jako dnes.

Socha svaté Anny⁵⁴ před farou⁵⁵ je z téže doby jak socha svatého Jana z r. 1777. Socha sv. Anny měla dříve železnou ohrádku, kterou věnoval lékař Kadula. Pěčí Spolku pro zvelebení městečka Hrabyně byla pořízena okolo sochy skalka a v ní pomník padlým z první světové války. Pomník tvoří žulové bludné kameny, které byly nalezeny v zemi na hrabynské půdě na pozemku Terezie Krejčí (viz dále Cypriánova Tereza). Byly vyzdviženy (nákladem a darem vítkovických závodů⁵⁶) a účelu přizpůsobeny. Původně na jednom bloku jsem dal [zhotovit] nápis z bronzových písmen: „Ze světové války 1914–1918 zrodila se naše svoboda.“ Ten byl Němci v r. 1939 odstraněn, stejně jako reliéf legionáře, který vytvořil Cyhelka z Háje (důmyslný konstruktér a samouk).

Budova školní je z roku 1877⁵⁷. Kromě využití koutů u vchodových schodů vnějších ke květinové výzdobě se od té doby nic nezměnilo (přes opravu po vyhoření). Nahoře byly dvě třídy a uprostřed jednooknový pokojík pro „podučitele“⁵⁸ („hvězdárna“), dole byl vpravo byt pro nadučitele⁵⁹ a vlevo obecní kancelář. Tenkrát (za mého dětství) byla škola dvojtřídkou; za první republiky byla zřízena trojtřídkou a třetí třída byla umístěna tam, kde byl byt řídícího učitele, kterému dala obec nový úhledný rodinný domek proti faře. (Nyní má Hrabyně jednotřídku!) Od roku 1920 měla Hrabyně měšťanku umístěnou v zámku. Ta za války zanikla

⁵³ Kaplanka (někdy též kaplanka) je obydlí určené pro ubytování kaplana. Většinou se jednalo pouze o jednu místnost na faře. Jen u bohatších farností šlo o samostatnou budovu. (Pozn. red.)

⁵⁴ Socha sv. Anny byla umístěna před farou v roce 1777. Na konci druhé světové války byla zcela zničena. Dnes je zde instalována její volná kopie z roku 2007, jejímž autorem je Pavel Ország z Hrabyně. (Pozn. red.)

⁵⁵ [Byla] poškozena za války a v r. 1960 nahrazena památníkem válečným. (Pozn. aut.)

⁵⁶ Šlo o Vítkovické baňské a hutní těžištví, které bylo jednou ze tří největších horních a hutních společností v Československu. Společnost vznikla v roce 1873 ve spolupráci bankovních rodin Guttmanů a Rothschildů, které převzaly někdejší závody založené olomouckým arcibiskupem Rudolfem Janem Habsburským. V době druhé světové války byla společnost začleněna do říšsko-německého koncernu Hermanna Göringa (něm. *Reichswerke Hermann Göring*). V roce 1945 byla společnost znárodněna a následně působila pod názvem Vítkovické železářny (1946–1978) a Vítkovice – Železářny a strojířny Klementa Gottwalda (1979–1990), posléze jen Vítkovice. (Pozn. red.)

⁵⁷ Budova školy pochází z roku 1876. Původně zde byla jen jednotřídkou, roku 1883 přeměněna na dvoutřídku a roku 1909 na trojtřídku. V roce 1925 budova vyhořela, ale během jednoho roku se jí podařilo opravit. Škody z konce druhé světové války si vyžádaly rozsáhlou opravu objektu. Dnes v budově sídlí kanceláře obecního úřadu. (Pozn. red.)

⁵⁸ Podučitel byl učitel s omezeným rozsahem pravomocí. Byl podřízen nadučiteli. (Pozn. red.)

⁵⁹ Funkce nadučitele nebo také vrchního učitele existovala na školách obecních či měšťanských, kde bylo více učitelů. Nejednalo se však o skutečnou řídící, či dokonce manažerskou funkci jako u dnešních ředitelů škol. Nadučitel měl na starosti správu školy. (Pozn. red.)

Letecký snímek Hrabyně v době pouti, dolní část obce, na horním okraji snímku městečko s kostelem, vpravo zámecký areál v roce 1935

a nebyla obnovena⁶⁰. Průčelí školy bylo změněno, okna rozšířena a výjezd průjezdem zrušen⁶¹.

Hrabyňský kostel Panny Marie byl v dnešní podobě⁶² postaven v letech 1885 až 1887 péčí faráře Jana Böhma, který připravoval stavbu po 20 let⁶³. Presbytář⁶⁴ s kruchtou⁶⁵ a sakristií⁶⁶ zůstal ze starého chrámu, loď s věží je nově postavena.

⁶⁰ Po druhé světové válce měla Hrabyně už jen obecní školu. Do měšťanské školy pak žáci docházeli do Velké Polomy či do Háje. (Pozn. red.)

⁶¹ Po druhé světové válce zbylo v Hrabyni jen 35 dětí, měšťanka, která ztratila budovu, zanikla už za války. V r. 1946 bylo nově do školy zapsáno jen 16 dětí. Za války byla škola v úpadku jako všude. Nakonec byl zde našťastí učitelem rodák hrabyňský Antonín Trojek. (Pozn. aut.) Tato poznámka byla v původním strojopisu textu škrtnuta. (Pozn. red.)

⁶² Míním před válkou, protože byla za války zbořena věž, která byla po válce obnovena v r. 1945. (Pozn. aut.)

⁶³ První, dřevěný kostel v Hrabyni byl postaven a vysvěcen roku 1497. V letech 1723–1761 pánové Mitrovští z Nemyšle nechali v Hrabyni vystavět zděný barokní kostel. Později k němu přibýly věž, oratorium a hřbitovní zeď. Vysvěcení kostela se uskutečnilo v roce 1761. Mitrovští z Nemyšle se podíleli na rozvoji hrabyňských poutí a přispívali na vybavení a výzdobu kostela. Farář Böhme prosadil zbourání barokního kostela a vybudování velkého chrámu v novogotickém stylu. (Pozn. red.)

⁶⁴ Presbytář (z lat. *presbyterium*) neboli kněžiště je chrámový prostor vyhrazený kněžím, např. kolem hlavního oltáře. (Pozn. red.)

⁶⁵ Kručka, někdy také kůr nebo chór. Nachází se v západní části kostela (nad vchodem nebo vedle něj, obvykle proti hlavnímu oltáři). Šlo o místo pro chór zpěváků, později zde byly umístěny varhany. (Pozn. red.)

⁶⁶ Sakristie (z lat. *sacristia*, odvozeno od *sacer* – svatý) je vedlejší chrámová místnost přidružená ke kněžišti, určená k uložení předmětů nutných při liturgii a k oblékání kněze. (Pozn. red.)

Pod presbytářem je hrobka Mitrovských. Kolem kostela je sad lípový s křížovou cestou. Kolem kostela byl za mých mladých dob (do r. 1897) hřbitov v mezích dnešního ohrazení u kostela. Za kostelem se pohřbívaly děti, v koutě sebevrazi. Po zřízení dnešního hřbitova v r. 1904 byly pomníky odstraněny a hřbitov se stal sadem, který bývá plný poutníků⁶⁷. Křížová cesta⁶⁸ kolem hřbitova je též z dob faráře Böhma, stejně jako vnitřní zařízení kostela. Hlavní oltář starý byl dřevěný, hnědý, gotický, nyní je mramorový a z hlavního oltáře se použilo součástek k oltářům vedlejším. Podrobnosti o stavbě kostela se najdou v kronice, kterou vedl farář Böhm. Ostatek později.

Hospody byly dvě, Chamrádova a Vaškova. Vnitřně se v hostinci Chamrádově leccos přestavovalo, u Vaška ani to. Tak, jak jsem chodil k Vaškům ve žně pro pivo, tak to vše jest i dnes⁶⁹.

Obchody byly dva, Vrána na rožním místě „Na městečku“ u kostela a vedle Křížka žid Steinhauer, který se už v mém dětství odstěhoval. Po Vránovi přišel Potisch a jeho syn (pozdější starosta) a pak „Budoucnost“⁷⁰; tam, kde byl Steinhauer, byl v přestavěném domku Weiss (Němec) a naproti rovněž po přestavbě (byl to dříve gruntovní dům) Zdrálek; nadto je ještě dole Kempný.

Řezníci byli dva, dole „v dědině“ Kadula a „Na městečku“ v mém rodném domku Antonín Engliš, můj otec, později Karel Kadula. Až do konce [první světové] války byla Na městečku po smrti Karla Kaduly filiálka Kadulů zdola a Pastrňák v domě, kde je Weiss (mezi Onderkou Josefem – dříve Prchalův grunt⁷¹ – a Křížkem – dříve Šmídův grunt).

Lékař býval v Hrabyni v mých dětských i studentských dobách. Byl to Jan Kadula, který bydlel proti faře v domě se vstupní verandou, později tam byla pošta (dům patří Pastrňákovi). Po Kadulově smrti se do Hrabyně žádný lékař nehlásil.

⁶⁷ Pod první (dříve druhou) lípou od hlavního vchodu do tohoto sadu leží pochován otec prof. Engliše. (Pozn. aut.)

⁶⁸ Křížová cesta zpodobňuje příběh o smrti Ježíše Krista prostřednictvím čtrnácti po sobě jdoucích scén. Nejprve se jednalo o malby v kostele. Později se obrazy křížové cesty začaly umisťovat také podél cest. (Pozn. red.)

⁶⁹ Za druhé světové války byl hostinec Vaškův pobořen pumou a úplně zbořen. Nebyl už obnoven. (Pozn. aut.)

⁷⁰ Označení pro Spotřební družstvo Budoucnost (celým názvem Ústřední konsumní a úsporné družstvo Budoucnost), které vzniklo v roce 1919 v Moravské Ostravě. Cílem bylo zásobovat konzumní družstva a potravinové spolky koloniálním zbožím a textilními výrobky. V roce vzniku mělo družstvo 7 612 členů a 20 prodejen. V roce 1938 se rozrostla členská základna na 60 000 členů a v provozu bylo 323 místních prodejen v 198 obcích. Za druhé světové války poklesl počet členů a prodejen družstva a do řídicích manažerských pozic byli dosazeni Němci. Po skončení války se družstvo opět rozvíjelo a na severní Moravě dosáhlo téměř monopolního postavení. Po roce 1948 bylo k družstvu Budoucnost připojeno Výrobní družstvo řeznické a uzenářské a Výrobní družstvo mlynářské a pekařské. Členská základna se rozrostla a síť obchodů také díky zestátnění soukromých obchodů. V roce 1952 prošlo družstvo Budoucnost reorganizací, jež o rok později vedla k jeho zrušení. V roce 1967 bylo družstvo Budoucnost obnoveno. Po roce 1989 se nedokázalo vyrovnat s tržními podmínkami a nástupem konkurence, což vedlo k jeho úpadku. Dnes posledních 8 prodejen družstva Budoucnost spravuje COOP Morava. (Pozn. red.)

⁷¹ Grunt (z něm. *Grund*) je označení pro selský statek, pozemek. (Pozn. red.)

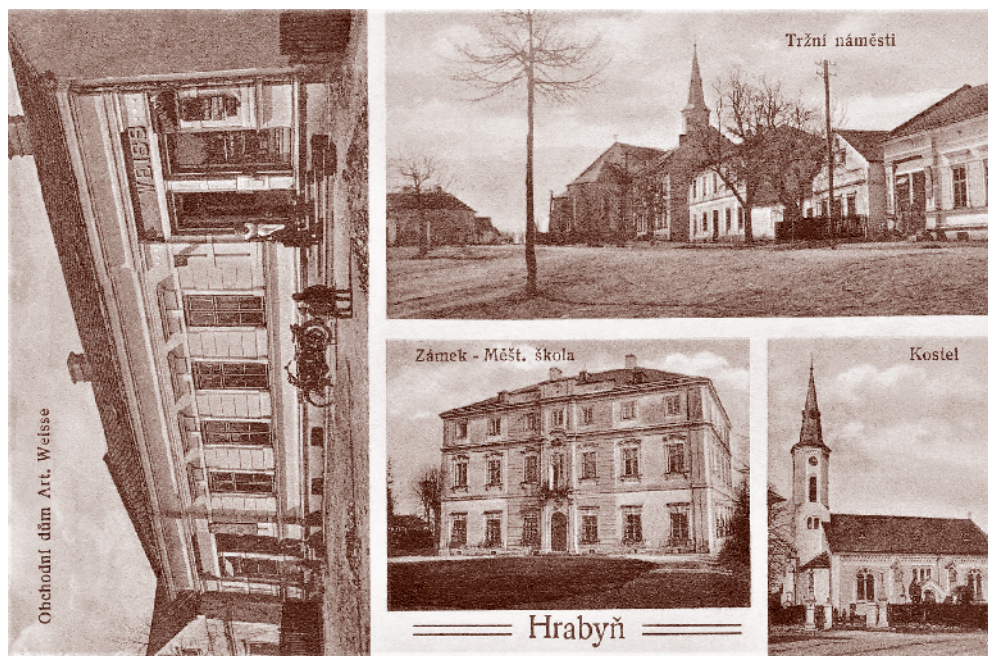
Rohový obchod Na městečku č. p. 71 kolem roku 1900

Pekař byl – ale ne stále – „Na městečku“, posléze byli dva, jeden vedle Bláhy⁷² „Na městečku“, druhý na dřívější usedlosti Antonína Zdrálka proti Chamrádově hospodě. Dnes má Hrabyně i holiče (Bůžek) a malíře pokojů (Sněhota).

Poměrně větší změny byly „Na městečku“ a „Na vrchu“. Zmizela kamenná chaloupka ve Vaškově zahradě s průčelím na silnici, kde bydlel provazník Ad. Koukol⁷³. Měla zchátralou střechu, a tak Vašek krátce a dobře chalupu zbořil (škoda jí). Na této straně silnice se domky jen zlepšovaly až na jeden, Larišův, který zůstal jako před 100 lety, jenže byl šindel nahrazen papírem. Nový majitel – Kůrka – si však postavil ve dvorku neomítnutou jednopatrovou budovu,

⁷² Dům č. p. 73 Rudolfa Blažka.. (Pozn. red.)

⁷³ Tento A. Koukol (můj strýc) si vzal za ženu židovku z Vídně, která byla v Hrabyni křtěna, má matka jí byla za kmo-tru. Za mého dětství sedávala mezi dveřmi s ohromnými okuláry s černou obrubou, svraštělá, židovský typ. K tomu si domyslete ten kamenný domeček a nepodivíte se, že jsem v ní viděl čarodějnici z pohádky. (Pozn. aut.)

Dobová pohlednice Hrabyně s obchodem A. Weisse

bez schodů. Zato na druhé straně byly nově postaveny domky číslo 74, 76, 79, přestavěn byl rohový dům s obchodem proti kostelu, předělávaly se chalupy „Na městečku“. Vesměs přišel místo šindele papír⁷⁴ nebo jiná krytina. Nu, obecný pokrok, ale ty staré šindelem kryté chalupy byly přece jen hezčí⁷⁵.

Po provedení pozemkové reformy⁷⁶ v republice, když byla parcelována panská půda kolem staré cesty do Budišovic, vznikla zde řada pěkných rodinných domků na staré budišovské cestě ([stavěli tu] Potisch, Kožaný, Raška, Kadula, od něhož koupil domek farář Gerich, a jiní) a pro vojenské účely byly ke konci první republiky rozestavěny, ale nedokončeny domky pro důstojníky. Při budišovské cestě u lesa byla rozestavěna, ale nedokončena kasárna⁷⁷, protože bylo tenkrát v Hrabyni a na pohraničí vojsko; v Hrabyni byl štáb (plukovník Jindra).

⁷⁴ Ve skutečnosti šlo o asfaltovou lepenku. (Pozn. red.)

⁷⁵ To bylo všecko za druhé světové války zbořeno a vyhořelo. (Pozn. aut.)

⁷⁶ Myšlena pozemková reforma, která byla v Československu provedena na základě tří zákonů: záborového z 16. 4. 1919, přidělového z 30. 1. 1920 a náhradového z 8. 4. 1920. V jejím rámci je obstarána velkostatkům zemědělská půda s výměrou přesahující 150 ha a veškerá půda přesahující 250 ha. Následně se půda přidělovala novým vlastníkům. První pozemková reforma však nakonec nebyla v době první republiky zcela ukončena. Po druhé světové válce došlo k tzv. revizi pozemkové reformy a následně druhé pozemkové reformě. (Pozn. red.)

⁷⁷ Výstavba kasáren v Hrabyni se datuje do doby, kdy Československo provádělo rozsáhlé opevňovací práce proti sousednímu Německu. Mezi Hrabyní a soutokem řek Odry a Olše měl být vybudován úsek železobetonových pevností. V této souvislosti vyvstala nutnost vybudovat zcela nová kasárna na různých místech v blízkosti pevností. Za jedno z těchto míst byla vybrána Hrabyně. Dokončení stavby zabránily mnichovské události. Dnes na místě hrabynských kasáren stojí rehabilitační ústav. (Pozn. red.)

Silnice na Opavu – příchod od Josefovíc

Vilka řídícího učitele (rektora) Antonína Kožaného

To byl první podstatný přírůstek po dlouhé době, protože v Hrabyni obyvatelstva dříve nepřibývalo. Nebylo se čím živit a lidé odcházeli do světa. Tak se našli Hrabynáci, jako řemeslníci, dělníci a později i úředníci, ve Vídni, hlavně v Ostravě, ve Vítkovicích, později i v Brně a v Praze.

Při zlepšování vzhledu chalup, jejich květinové výzdoby atd. hraje velkou úlohu příklad. Tak byl kolem domků „Na Vrchu“ po levé straně silnice směrem ke kostelu v krátké době všemi občany zřízen pěkný chodník v r. 1937. Slyšte, jak k tomu došlo. Na místě dnešního chodníku s dlaždicemi a na místě aleje hlohů bylo „dláždění“ před každým domem jiné, někde jen z udusané hlíny, jinde z kamenů obhroublých, nazdařbůh položených. (Co jsem se na nich „násrážel“ prstů po cestě do kostela!) V roce 1937 jsme si udělali pěkný chodník před domkem č. 76 a 77. Úzký pás kolem domu z vyspárovaných kamení, další pás široký z velkých dlaždic jako chodník, za ním zelený pás, v němž byla řada stromů (hlohů) a příkop u cesty jsme též vydláždili a vyspárovali. A protože byla nazítří pouť, chodník měl být hotov na pouť, a tráva tak rychle nerostla, tož jsme poslali na louku, vyřezali čtverce trávníku, umístili do zeleného pásu, zalili vodou a chodník byl hotov. To se sousedům líbilo. Slíbil jsem jim, že jim dodáme hlohy, jestli si též tak chodník upraví. Ještě téhož léta byl chodník hotov až ke kostelu.

Za těch 50 let se všechno v Hrabyni zdvihlo, lepší domy, též úhlednější, spravené ploty v dědině, lepší oděv, lepší strava, ale o tom všem budeme psát zvláště. Nyní v době rozšíření fotografie je dnešní vzhled Hrabyně zachycen nesčetnými obrázky a fotografiemi. Po založení „Spolku na zvelebení městečka Hrabyně“ požádal jsem dra K. Procházku, advokáta v Hradci Králové (svého bývalého žáka a vzácného přítele), umělce ve fotografii, aby nám udělal řadu snímků, podle nichž byly dělány pohlednice, které pak Spolek prodával. Obrázky v této knize jsou z velké části jeho práce. Ovšem to bylo všechno před všeobecnou zkázkou z konce druhé světové války.

Připojena je mapa hrabynského okolí, v níž jsou uvedeny pro památku všechny místní názvy rolí⁷⁸ a lesů.

⁷⁸ Zastaralý knižní výraz pro pole. (Pozn. red.)

Socha sv. Jana Nepomuckého s původní alejí

Pohled na Hrábyň z cesty do Háje

Silnice od Opavy, pohled z Hrabyňského kopce (v popředí Mokré Lazce)

Hrabyň, pohled z Kyjovické cesty

Hrabyň, příchod od Háje

Hrabyň z Mešnového dolu – koně sedláka Bjalka

Pohled do kraje z hrabýňské aleje (místo dnes nese název Englišova vyhlídka) směrem k Opavě, patrné jsou vesnice Mokré Lazce, Štítina a v dálce Kravaře (už za řekou „na Pražské“).

Socha sv. Jana na rozcestí silnice na Opavu a lipové aleje od zámku k Baráku

Englišovi na vyhlídce „Piketě“

Pohled na Hrabyň ze silnice od Ostravy proti Hrabyňce

Pohled na Hrabyň z lokality „Pod buky“ (křížkem je označena Trojkova stodola, za války byla zničena).

Lípová alej od Baráku k zámku, pohled k Hrabyňi

Hrabyně v zimě, pohled od fary

Lípková alej v Hrabyni, pohled z Baráku do údolí Opavy

Dobové pohlednice vydávané a prodávané místními spolky

Pohlednice prodával obchodník František Zdrálek.

HRABYŇ, MĚDIRYTINA Z R. 1756.

Městečko Hrabyně, zámecký areál a část kolem kostela, mědirytina z roku 1756

Z dějin Hrabyně^{79, 80}

V dějinách Hrabyně, které jsou hlavně dějinami hrabynského panství, můžeme rozeznávat čtyři období:

- I. 1377–1528 (období nejstarší),
- II. 1528–1687 (období střídavých majitelů, mezi nimi Tvorkovských),
- III. 1687–1832 (období Mitrovských),
- IV. 1832–1945 (do druhé světové války).

Každé z prvních tří období obsahuje přibližně půl druhého století.

Ad I. 1377–1528. První záznam o Hrabyni je z r. 1377. Roku 1377 za Karla IV. byly skončeny dědické spory o Opavsko po knížeti Mikuláši II., synu Mikuláše I., který byl nemanželským synem Přemysla Otakara II. Mikuláš I. se zmocnil Opavska, které se vytvořilo z dřívějšího kraje holasického (Holasovice) a mělo krajské úřady na Hradci⁸¹. Po různých sporech o Opavsko („provincia Opaviae“ – český název byl tedy původní!⁸²) král Jan Lucemburský oddělil definitivně Opavsko od Moravy a dal je v dědičné léno jmenovanému Mikuláši II. Ten pak měl více dědiců a spory mezi nimi byly zakončeny řečenou dohodou z r. 1377, podle níž jeho synové Václav a Přemek dostali území, v němž se výslovně jmenuje také Hrabyně, která pak spolu s Čavisovem⁸³, Dobroslavicemi, Smolkovem a dvorem Polomí tvořila „zboží“ (panství) Jindřicha z Bětova⁸⁴. V tomto prvním záznamu se Hrabyně jmenuje „Robin“.

V tomto prvním období je „zboží“ hrabynské v majetku rodiny pánů z Bětova. Následovali po sobě Jindřich, Aleš mladší a Jiří z Bětova, který Hrabyně prodal r. 1528. Páni z Bětova drželi tedy Hrabyně asi půl druhého století.

⁷⁹ Tento historický náčrt starší doby je udělán podle V. Praska: „Vlastivěda Slezská“, II. Historická topografie země opavské, 1889, a podle dr. L. Hosáka: „Historický místopis země moravsko-slezské“, VII. Opavský kraj, Brno 1937. Oproti těmto pramenům jest novým shrnutí starých spleťtých událostí do čtyř období. (Pozn. aut.)

⁸⁰ PRASEK, Vincenc. *Vlastivěda Slezská: Díl II., Historická topografie země Opavské, A-K*. Opava: Jubilejní fond na vydávání Vlastivědy Slezské, 1889. HOSÁK, Ladislav, WEIGEL, Bertold a HORÁK, Bohuslav. *Historický místopis země Moravsko-slezské*. Praha: Společnost přátel starožitností čsl., 1933–1938. 9 sv. (Pozn. red.)

⁸¹ Myšlen Hradec u Opavy. (Pozn. red.)

⁸² Německý název „Troppau“ vzniknul, jak nám vykládal prof. Parma, ze rčení „in der Opava“. (Pozn. aut.)

⁸³ Autor uvádí nesprávný tvar Čavisovicemi, ten opravujeme. Myšlena je totiž obec Čavisov, která se nachází 8 km od Hrabyně. (Pozn. red.)

⁸⁴ Jindřich z Bětova (1342–1377) je někdy psán také jako z Bětova u Klimkovic. (Pozn. red.)

V té době jsou zaznamenány spory o kostel a desátky. Farní kostel byl totiž ve Velké Polomi a Hrabynští byli povinni platit do Polomi desátku. Z nepořádného placení vzházely spory. Tu požádal poslední pán z Bětova Jiřík komandora⁸⁵ Německého řádu v Opavě, aby mu poslal kněze do hrabynské kaple, která tu tehdy již byla.

Ad II. 1528–1687. V tomto období se střídalo v Hrabyni mnoho různých majitelů, kterých ani všech nejmenujeme⁸⁶. Delší dobu drželi Hrabyn v tomto období Tvorkovští na Raduni. Poslední pán z Bětova prodal Hrabyn, jak řečeno, roku 1528 Jindřichu Fulsteinovi ze Slavkova, který ji po několika letech vyměnil s Jindřichem Šípem z Bránice, a z rodiny Šípů přešel majetek na Jiřího Tvorkovského na Raduni r. 1565. V této rodině zůstal do r. 1637 (téměř polovinu tohoto období historického). Po Tvorkovských se vystřídala řada majitelů⁸⁷, až přešel statek r. 1687 prodejem na Mitrovského. Do tohoto období spadala třicetiletá válka, za které byla Opava s okolím, a tedy patrně i Hrabyn, zpustošena.

Ad III. 1687–1832. Toto třetí období je pro budoucí vývoj Hrabyně nejdůležitější. Po celé toto období byla Hrabyn v držení rodu Mitrovských. Střídání majitelů není nikdy obci příznivé.

Roku 1687 koupil Hrabyn Maxmilián Mitrovský z Nemyšle. Po něm zdědil Hrabyn jeho bratr Matyáš Arnošt Mitrovský, který začal stavět v Hrabyni r. 1721 kostel na místě dřívější dřevěné kaple. Po něm převzal statek r. 1730 ještě za života otcova syn Arnošt Benjamin Mitrovský. Ten založil v Hrabyni lokálii⁸⁸ a špitál⁸⁹ a dostavěl kostel (1761) a obezdil kolem něho hřbitov. Po něm následoval Josef hrabě Mitrovský z Nemyšle, c. k.⁹⁰ zbrojmistr⁹¹. Za něho (a jemu k vůli) byla povýšena

⁸⁵ Komandor, někdy také komandér, v Čechách dříve komendor či komtur byl velitelem komendy, tj. základní správní jednotky Řádu německých rytířů. (Pozn. red.)

⁸⁶ Roku 1528 získal Hrabyni s tvrzí a dvorem spolu s dalšími vesnicemi Jindřich Fulštejn ze Slavkova. Po něm patřila Jidřichu Šípovi z Bránice. Jeho potomci roku 1565 prodali Hrabyni a Smolkov se svobodným domem v Opavě Jiřímu Tvorkovskému na Raduni. (Pozn. red.)

⁸⁷ Roku 1637 získala Hrabyni Marie Magdaléna Syrkovská z Pěrkova, vdova po Albrechtu Rembovském z Rembova. Roku 1655 se znovu provdala za Jindřicha Karla Donáta z Velké Polomi, tomu potom hrabynské panství prodala a on je obratem prodal dál Albrechtu Meisingerovi z Grzymaly. Během třicetileté války byla Hrabyně silně zpustošena. Roku 1687 (někdy se uvádí též rok 1684) získali Hrabyni Mitrovští z Nemyšle. (Pozn. red.)

⁸⁸ Lokálie je označení pro duchovní správu s vlastním knězem mimo sídlo farnosti. Kněz ustanovený k výkonu duchovní správy v dotyčném místě se označoval jako lokalista, na Moravě a ve Slezsku se můžeme setkat s označením lokální kaplan či lokální kurát. Lokálie se oproti farnostem lišily tím, že nebyly samostatné a patřily pod určitou farnost v jiné obci. (Pozn. red.)

⁸⁹ Špitál, též hospic, z lat. *hospitale*. Původně se jednalo o samostatnou budovu k ubytování poutníků. Později se podle vzoru klášterních špitálů začala budovat obecně charitativní zařízení pro přestarlé, nemocné a umírající. (Pozn. red.)

⁹⁰ C. k., zkratka pro císařsko-královský (německy k. k., *kaiserlich-königlich*). Používala se pro označení v titulu orgánů rakouské části Rakouska-Uherska. (Pozn. red.)

⁹¹ Myšlena vojenská hodnost polní zbrojmistr, která se užívala v různých evropských armádách. Vyvinula se z postu velitele dělostřelectva. V rakouské i v rakousko-uherské armádě byl polní zbrojmistr prakticky až do rozpadu monarchie druhá nejvyšší vojenská hodnost. Polní zbrojmistr stál v hierarchii armády mezi polním maršálem a polním podmaršálkem. (Pozn. red.)

Hrabyň r. 1785 od císaře Josefa II. na městečko s právem šesti výročních trhů a založena kolem téhož roku na místě, kde byl z dob Tvorkovských „Nový dvůr“, osada Josefovice (podle jména „Josefa“ Mitrovského; viz dodatek)⁹². Josef hrabě Mitrovský měl vysokou vojenskou hodnost⁹³. Po něm následoval Antonín Bedřich Mitrovský, který byl dokonce nejvyšším kancléřem⁹⁴. Ten však Hrabyň r. 1832 prodal. Mitrovští založili řadu nadací (fundací): při ustanovení kaplana⁹⁵ (1757)⁹⁶, nadaci mešní (1766, 1774, 1777), otčenášovou⁹⁷, pro kostelní hudbu (1779)⁹⁸, pro udržování kostela (1766, 1774)⁹⁹, chudinskou (1766–1774)¹⁰⁰. Mitrovští pečovali též o uměleckou výzdobu Hrabyň (zámek, sochy sv. Jana z r. 1777, sv. Anny, vzácné paramenty¹⁰¹ v kostele, baldachýn¹⁰² mimořádné krásy atd.). Mitrovskému vděčí Hrabyň [za to], že říšská silnice byla vedena přes Hrabyň a nevyhnula se hrabyňskému kopci. Pod presbytářem¹⁰³ mají [Mitrovští] v kostele hrobku, která je nyní zazděna. Ale Josef Mitrovský leží sám pohřben v Paskově, kde zemřel roku 1808. (Jeho manželka odpočívá v Hrabyňi.)

Ad IV. 1832 – do druhé světové války. Od Mitrovských koupil Hrabyň Arnošt Otta Čejč z Badenfeldu, který ji však držel jen 7 let a pak ji prodal „Řádu německých

⁹² Dodnes se udržely v lidu oba názvy. (Pozn. aut.)

⁹³ Josef Antonín František hrabě Mitrovský z Nemyše sloužil od mládí v armádě a postupně se vypracoval až do hodnosti polního zbrojmistra (1789). (Pozn. red.)

⁹⁴ Nejvyšší kancléř byl titul vysokého dvorského úředníka, který spravoval českou královskou (později dvorskou) kancelář. Podle Obnoveného zřízení zemského představoval kancléř až šestého nejvyššího úředníka v Čechách, ale přístup k osobě panovníka z něj činil nejvlivnějšího a nejdůležitějšího úředníka země Koruny české. Zrušení české královské (dvorské) kanceláře roku 1749 znamenalo současně i konec úřadu nejvyššího českého dvorského kancléře. Agendu zrušeného úřadu převzala především Spojená dvorská kancelář česko-rakouská. (Pozn. red.)

⁹⁵ Kaplan byl původně pomocník faráře, často pečoval jen o část chrámu (kapli), kterou donátor vybavil hmotným zabezpečením pro duchovního, a jeho pravomoci se omezovaly na podávání některých svátostí a výklad slova Božího. (Pozn. red.)

⁹⁶ Fundace při ustanovení kaplana v Hrabyňi byla založena roku 1757 (nikoli 1758, jak uvádí předloha; toto datum v těle textu opravujeme) ve výši 5 400 rýnských zlatých. Část peněz se vyplácela kaplanovi, který měl povinnost každou neděli i na každý svátek sloužit mši sv. s kázáním a odpoledne téhož dne se věnovat vyučování dětí. (Pozn. red.)

⁹⁷ Otčenášová nadace byla zřízena Arnoštem Benjaminem Mitrovským v roce 1774 ve výši 62 zlatých. Podle zřizovací listiny se měl místní kaplan každou neděli a o svátcích v kostele Matky Boží v Hrabyňi po kázání modlit za duši Arnošta Benjamina Mitrovského. (Pozn. red.)

⁹⁸ Nadace o zřízení hudby byla ve výši 375 rýnských zlatých založena k tomuto účelu, aby na *svátky Panny Marie a svátek sv. Jana Nepomuckého k větší slávě Boží byla v kostele v Hrabyňi provozována pořádná hudba*. (Pozn. red.)

⁹⁹ Nadace za účelem uchování a zdokonalení kostela hrabyňského byla zřízena roku 1766 Arnoštem Benjaminem Mitrovským ve výši 1 250 rýnských zlatých. (Pozn. red.)

¹⁰⁰ Podle archiválních výpisů M. Raškové. (Pozn. aut.)

¹⁰¹ Paramenty či paramenta (z lat. *paramentum* – ozdoba) je souhrnné označení pro textilie užívané při liturgických obřadech. Jde především o slavnostní oděv, který má na sobě kněz u oltáře. (Pozn. red.)

¹⁰² Baldachýn (z lat. *baldachino* – brokát) či nebesa byla dřevěná, později kamenná stříška nad trůnem, oltářem či lůžkem. Baldachýn měl převážně symbolický a někdy i praktický význam. (Pozn. red.)

¹⁰³ Tato část křesťanského chrámu se obvykle nachází na východní straně. (Pozn. red.)

Hrabynský zámek před rokem 1945

rytířů¹⁰⁴. V tomto období byla zrušena robota¹⁰⁵ (ne ovšem zásluhou řádu) a byla zřízena v r. 1843 v Hrabyni fara. Prvním farářem¹⁰⁶ byl P. Továrek (1843–1863)¹⁰⁷, druhým J. Böhm (1863–1907), třetím [Josef] Moravec (1908–1922), čtvrtým F. Gerich (1923–1936), pátým F. Šmíd (1937–1947), šestým P. Čambala, jako administrátor od r. 1947 do [r.] 1948. V roce 1948 byla fara arcibiskupem drem Matochou odevzdána řádu těšitelů¹⁰⁸. Prvním farářem byl [z toho řádu] Kajetán Hořák. Farář Böhm povznesl Hrabyn na znamenité poutnické místo, když postavil roku 1887 velký kostel. (Kněžiště zůstalo ze starého kostela.)

¹⁰⁴ Řád německých rytířů, celým názvem Řád bratří německého domu Panny Marie v Jeruzalémě, založili při obléhání Akkonu v letech 1189–1190 brémští a lübecktí kupci jako špitální bratrstvo (řád). Roku 1199 jej papež pověřil bojem proti pohanům a ze špitálního bratrstva se stává rytířský řád, jehož posláním je šíření křesťanství mezi pohany a charitativní činnost. Po pádu Akkonu roku 1291 a vyhnání křesťanů ze Svaté země řád působil v Sedmihradsku (neúspěšně) a začal pronikat do pohanského Pruska. Zde vytvořil svůj řádový stát. Řád zřizoval své komendy (tj. kláštery či sídla) v dalších zemích, mimo jiné i v Čechách a na Moravě. (Pozn. red.)

¹⁰⁵ Robota byla jedna z forem pozemkové renty, šlo o rentu v úkonech. Spočívala v neodměňované práci rolníka ve prospěch feudála především při zemědělských pracích. Rolník při výkonu roboty používal vlastního potahu, případně nástrojů. Za císaře Leopolda I. došlo u nás k prvním pokusům regulovat rozsah roboty prostřednictvím různých robotních patentů. Od robotních povinností se upouštělo formou jejich peněžitě reluce, tj. náhrady, případně parcelováním velkostatků. Na konci 18. a v 19. stol. byla již robota pro provoz velkostatku značně nerenatibilní. Definitivně ji však zrušil na návrh říšského sněmu císař Ferdinand I. v revolučním roce 1848. (Pozn. red.)

¹⁰⁶ Farář je kněz působící jako správce farnosti. Výraz pochází z latinského výrazu *parochus*, což znamená udělující (ten, který má právo udělovat svátosti). (Pozn. red.)

¹⁰⁷ Před zřízením fary byla v Hrabyni lokálie. Lokální kaplani byli: 1) Fr. Řehoř 1758–1768, 2) Josef Vašek 1768–1779, 3) Ant. Kříž 1779–1792, 4) Jiří Kočí (ze Smolkova) 1792–1806, 5) Ignác Libosvarský 1806–1808, 6) Ignác Opavský 1808–1819, 7) Kašpar Továrek 1819–1843. V r. 1843 byla zřízena fara a Továrek byl prvním farářem. (Pozn. aut.)

¹⁰⁸ Kongregace bratří těšitelů z Getseman (zkráceně známá jako „těšitelé“) byla založena v roce 1922 českým knězem Josefem Janem Litomiským. Sídlo řádu se nacházelo ve Vídni. Kongregace se snažila pomáhat nemocným, opuštěným a chudým. Název kongregace je odvozen od zajetí Ježíše Krista v Getsemanské zahradě. (Pozn. red.)

Německý řád germanisoval. Ačkoliv v r. 1850 opavský úřad vydal hrabyňskému občanu Ondřejkovi (který byl tenkrát majitelem mého rodného domku) „výrok“ o výkupu z roboty po česku, jednal obecní úřad v Hrabyni i německy, [a to pod] vlivem virilního zástupce¹⁰⁹ řádu v obecním výboru (Leher!) a občanů, kteří stáli pod jeho vlivem (Šmíd, Pavlenka a j.). I školní zápisy se vedly vesměs po německu, až přišel Lulay (o němž viz zvláštní zápis)¹¹⁰. Národní obrození Slezska přišlo i do Hrabyně. (Viz článek „Naše besedy“ a „Hrabyně byla česká“.)

Až do roku 1852 tvořily Hrabyni dvě samostatné obce, a to městečko Hrabyně a dědina Hrabyně. Část od kostela nahoru k Josefovicím a okruh okolo hřbitova se stal městečkem dekretem Josefa II. z r. 1785¹¹¹ (zřejmě na přímlovu majitele hrabyňského panství Mitrovského) a druhá část zůstala dědinou. Dědina zůstala podrobená patrimoniálnímu (panskému) úřadu na Štítině, městečko mělo samosprávu (purkmistra¹¹², soudce). V r. 1852 došlo ke spojení obou obcí a tím se dostalo trhově výhody (výnosu z poplatků tržních) a samosprávy i dědině Hrabyni. Usedlíci dříve samostatného městečka Hrabyně zmocňují [roku] 1852 obšírnou plnou mocí v německém jazyku (!) Fer. Vránu a Ant. Engliše (mého otce) a Jana Večerka, aby městečko oproti dědině Hrabyni zastupovali při uspořádání nového politického celku. (Viz další podrobnosti v „Rodinných vzpomínkách“ o mém otci.)

Za republiky byla provedena pozemková reforma, zemědělská půda velkostatku Německého řádu byla parcelována až na zbytkový statek¹¹³, který dostal rolník Kůrka z Velké Polomi; majetek lesní zůstal řádu až do okupace německé, kdy byl hned postátněn¹¹⁴. Nyní se stal majetkem republiky.

¹⁰⁹ Virilní zástupce či člen je označení pro osobu, která zastává nějakou funkci či nějaký úřad z titulu jiné funkce. (Pozn. red.)

¹¹⁰ Opavský týdeník [v] č. 8 ze dne 29. ledna 1887 přinesl zprávu o odmítnutí žádosti o českém úřadování ve škole: *Jak známo, podala loňského roku, Učitelská jednota hrabyňsko-opavská¹ veleslavně c. k. zemské škol. radě Slezské žádost o české úřadování ve školách našich. Tyto dni došlo správě spolku od c. k. okr. škol. rady Opavské následující vyřízení oné žádosti: „Vesel. c. k. zemské školní radě nevidělo se – dle výnosu ze dne 3. prosince 1886 č. 3303 – žádosti Učit. jedn. H. O. o povolení k vedení úředních listin školních v řeči české vyhověti. Zároveň podotkla velesl. c. k. zemská škol. rada, že se v týdeníku látka z českého jazyka česky zaznamenávati může a že též se povoluje v kronice školní původní dokumenty v řeči české sepsané v téže řeči vepsati. Naproti tomu jest nepřipuštno výnosy ku úřadu školnímu do listin úředních česky zapisovati a vůbec listiny školní.* (Z výpisu M. Raškové.) (Pozn. aut.)

¹¹¹ Tento dekret se ke konci druhé světové války ztratil. Byl Šteffkem odvezen se spisy obecního úřadu do Vítkova, kde bylo všechno rozchváčeno a ztraceno. (Pozn. aut.)

¹¹² Purkmistr byl hlavou městské samosprávy, starosta obce městského charakteru. (Pozn. red.)

¹¹³ Za zbytkový statek se považovala výměra nad 30 ha půdy, ale v praxi mohla být výrazně vyšší. Zbytkové statky vznikaly na základě přidělového zákona č. 81/1920 Sb. z. a n., o přidělu zabrané půdy, který upravuje právní poměr ku přidělené půdě, a vládních nařízení č. 117/1922 a 74/1923 Sb. z. a n. Zbytkové statky byly často předmětem největších korupčních afér pozemkové reformy, protože se jednalo o nejatraktivnější části velkostatku. (Pozn. red.)

¹¹⁴ Usiloval jsem mnoho let o jeho postátnění a poukazoval k obrannému významu hrabyňských lesů. Překážkou bylo, že agrárníci chtěli tyto lesy získat pro družstvo (osob mimo Hrabyni). Bránil jsem se proti tomu, protože podle zkušeností taková lesní družstva, jež neměla vlastních prostředků k zaplacení kupní ceny, lesy vykácela a vydrancovala. Chtěl jsem postátnění. Ministr Zadina mně to už rukou dáním slibil, avšak nic se nestalo. Teprve když r. 1938 projížděl hrabyňskými lesy prezident dr. Beneš a prohlížel pevnost u Háje (to už naši lidé nesměli do lesa, ale německý lesní personál ano), prosil jsem jej přímo o nápravu (u tabule v Ostravě). Vskutku přijela v srpnu 1938 komise, aby převzala lesy, ale před dokončením jednání byla telegraficky odvolána min. předsedou Hodžou, který patrně, neznaje věc, ustoupil nátlaku sudetoněmecké strany. (Pozn. aut.)

4750!

W ý r o k.

Katastrální obec <i>Gmelnice</i> osada <i>Gmelnice</i> číslo článkové opovědi <i>41</i> číslo článkové výměřovací tabulky <i>41</i>	oprávněný statek <i>zemědělský</i> vložený v zemských (manských) deskách, v gruntovní knize <i>Opavské</i> tom. <i>1</i> povinný statek <i>4750</i> fol. <i>28</i> vložený v gruntovní knize tom. <i>1</i> fol. <i>28</i>
---	--

Od c. l. slezské komise k zjavení gruntu z břemene v okrese *Opavské* násled-
 kem opovědi oprávněného *Josefa Ondřejky* povinnosti a výzogečných povin-
 ností, na poznamenaném statku *Gmelnice* následkem *Josefa Ondřejky*
 následkem *Josefa Ondřejky*

až posavad stávajících podle zákona od 7. září 1848, patentu od 4. března 1849 a
 ministerialního nařízení od 11. července 1849 ruských a českých, bylo vyjednáno
1. listopadu 1850.

1. Následkem toho odpadá, jsem za plat, jsem bez platu, povinnosti a
 výzogečné povinnosti až posavad na poznamenaném statku pozůstaté, a mají se vy-
 majati z veřejné knihy, a sice odpadá:

a. bez platu:

Form. IX.

„Wýrok“ o vykoupení z roboty pro dům č. p. 77 p. Ondřejky, 1850, Okresní úřad v Opavě, strany 1–4

3. Osménované platy má zapraviti Povinný w obyčejných kontribučných
lístcích k úřadu kontribučnímu, který úřad má odváděti ty platy k slezské wyprossťo-
wací kasse každého gebinému měřitelowi podle § 88. minist. nářiz. od 11. čerence 1849.
Platy budou se na povinném vymahati tónž spůsobem a těmi prostředky, které pře-
depány jsou k vymáhání daně gruntowní, s kteraužto ony povinnosti požiwagi stěgné
přednosti w pádech konfuzních a exekučních.

4. Dprávněný, Povinný,
wymijnil sobě odwołání proti tomu výroku; to odwołání opatřené půwodnjm tímto
výrokem má se w 14 dennj neprodlužené lhůtě, počítaje ode dne, kdy výrok byl do-
bán, u této komise okresnj austné nebo písemně, a jen, kdyby tato komise w okresu
přítomna již nebyla, u komise zemské w Opawě w té samé lhůtě zadati.

Na odwołání, kteréž strana nezadala w prawý čas nemejme se nižádný ohled.

Dprávněný Povinný
nemymijnil sobě další odwołání.

5. Povinný jawnal se, zaprawiti celý wyprossťowací kapital per

zářku toho kapitalu per
w 14 dnech ode dne, kdy tento výrok byl dodán, u kontribučního úřadu

Pl. Opawa dne 1. čerence 1851.

Potwřeno od c. k. zemské komise
w Opawě dne

185

Pr. Opawa

Wtčleno w měřné knize

10. 11. 1851.
Z pohistěnj požadavků wyprossťowací kassy, magi-
cých zákonnj přednost přede všemi jinými měřiteli hypotekarnými, a požiwagijích
předností daně císarfské, potom k vymáhání bremen podle 1. článku wyzdwijěných na
statku wyprossťeném.

Gruntownj úřad

Hrabyně, škola kolem roku 1930

Za první republiky byly, jak řečeno, postaveny rodinné domky na staré buďšovské cestě, postaveny byly cesty v Josefovích a v Hrabyni „V ulici“ a [cesta] do Háje, zavedena byla [v roce] 1925 elektrisace (bez oběti pro Hrabýň), vystavěna byla [roku 1926] vyhořelá škola [v roce 1925] atd. Všechno se stalo za přispění republiky.

Hrabýň byla kulturním střediskem, což je patrné z toho, že byla sídlem župy hasičské, učitelské a sokolské¹¹⁵.

Z té doby třeba vzpomenout dvou slavností; první [se konala], když jel přes Hrabýň prezident osvoboditel T. G. Masaryk, což je zachyceno na obrázku na straně 55 a pak [druhá byla uspořádána], když hasičská župa hrabyňská věnovala stuhy k praporu opavského pluku (viz obrázek na str. 56). V roce 1935 projížděl Hrabyní neúředně též prezident dr. E. Beneš (viz Naše pamětní kniha) tenkrát jako zahraniční¹¹⁶ ministr. Po válce byl v Hrabyni úředně. O tom jsou přiloženy na památku dva obrázky.

¹¹⁵ Župy jsou známy především jako regionální jednotky územní správy a samosprávy po vzniku Československa na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Do žup se však také členily některé spolky, jako např. Sokol či dobrovolní hasiči. Některé vzniklé hasičské či sokolské župy byly pojmenovávány podle daného regionu nebo nesly jména významných zakladatelů svých spolků. (Pozn. red.)

¹¹⁶ Myšlen ministr zahraničí. (Pozn. red.)

Prezident T. G. Masaryk projížděl Hrabyní v roce 1924.

A pak přišla druhá světová válka a katastrofa pro Hrabyně. Tím se otevírá další, nové, páté období dějin Hrabyně.

Připojuji krátký nástin dějin hrabyňské osady Josefovic podle sestavy faráře Felixe Gericha:

Majitel panství hrabyňského pan Pertold (něm. Berthold) z rodu Tvorkovských z Kravař (1586–1606) zřídil na svém hrabyňském statku svobodný dvorec zv. „Nový dvůr“, na němž r. 1609 až 1613 seděla pí Kateřina Cikánka ze Slupska, manželka vladky¹¹⁷ Jáchyma Skřišovského z Třečkovic. Byl to asi dvůr; na jeho místě později založena kolonie Josefovice. Bylo to nešťastné manželství. Neboť dne 24. září 1608 žaluje paní Kateřina zemskému hejtmánovi¹¹⁸ na manžela, že v úterý po Nar. P. Marie večer, přijda do jejího dvora, bez příčiny velice ji potloukl a nemaje na tom dosti, ke studni ji přitáhl a po hlavě dolů hoditi chtěl a nemoha toho dovésti, poněvadž na její křik dobří lidé se sběhli, že ji tváří dolů do bláta obrátil, nohama i rukama tlačil a zadusiti usiloval.

Po válce dánské (1625–1629)¹¹⁹, ve které Opava a okolí (a při tom i Hrabyně) byly zpuštěny, vypáleny, vydrancovány a od mnohých osadníků opuštěny, přešel svobodný dvůr opět v majetek panství hrabyňského. Při dvorci bylo časem

¹¹⁷ Vladyka je označení pro příslušníka nižší šlechty. (Pozn. red.)

¹¹⁸ Zemský hejtmán byl královský zástupce pro správu určitého územního obvodu. Tato funkce byla vojenská, ale současně vykonávali hejtmáni i politický dohled a nejvyšší soudní a správní funkce. (Pozn. red.)

¹¹⁹ Označení pro jednu fázi třicetileté války. (Pozn. red.)

Hasičská župa hrabyňská věnuje stuhu na zástavu opavského pluku, 1935.

zbudováno několik dřevěných chalup pro panského hajného a lesní dělníky. Asi r. 1782 neb 1783 založena z panského dvora a ze 7 domů nová kolonie o 21 číslech a po hraběti Josefu Mitrovském Josefovici (Josefsburg) zvaná. V roce 1796 založil podobně na panském pozemku v Paskově zvaném Fifeydy (Viehweide) osadu jménem Mitrovce. Do roku 1783 jsou porody v Josefovích zapisovány v rodní knize hrabyňské a domovní čísla jsou pokračováním domovních čísel hrabyňských, ale od r. 1784 mají svou zvláštní knihu a domy svá čísla od 1 do 21.

Po zřízení kolonie přicházejí do Josefov noví kolonisté, většinou z panství fulneckého. Jména těchto jsou: John, Titz, Kuntz, Klose, Budirský, Teichmann, Folger, Schmied, Eichler, Strauch atd. Jsou to vesměs rodná jména z okolí Fulneka. Při nové kolonisaci měl hlavní slovo při rozdělování pozemků pro domek a zahradu kolonistům panský purkrabí, t. j. správce zámku.

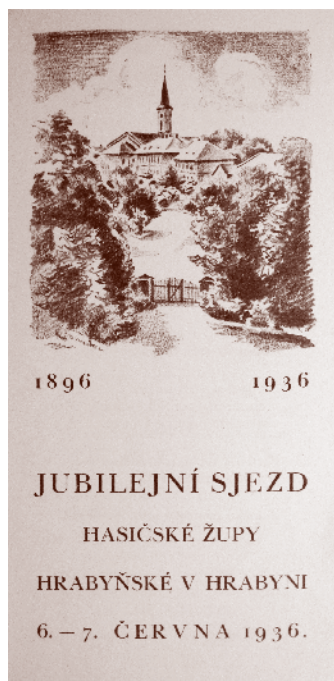
Hrabyň byla předmětem historických bádání:

V. Praska ve „Vlastivědě slezské“ z r. 1890,

J. Zukala v „Pamětech opavských“ z r. 1912¹²⁰,

L. Hosáka v „Historickém místopisu země Moravskoslezské“ z r. 1937 a j.

¹²⁰ ZUKAL, Josef. *Paměti opavské: črty kulturní a místopisné*. Opava: Matice opavská, 1912.

Obálka programu sjezdu
Hasičské župy hrabyňské

Slavnostní předání stuhy Hasičské župy hrabyňské na zástavu
opavského pluku. Na snímku je zachycena i Valerie Englišová
stojící vedle velitele pluku.

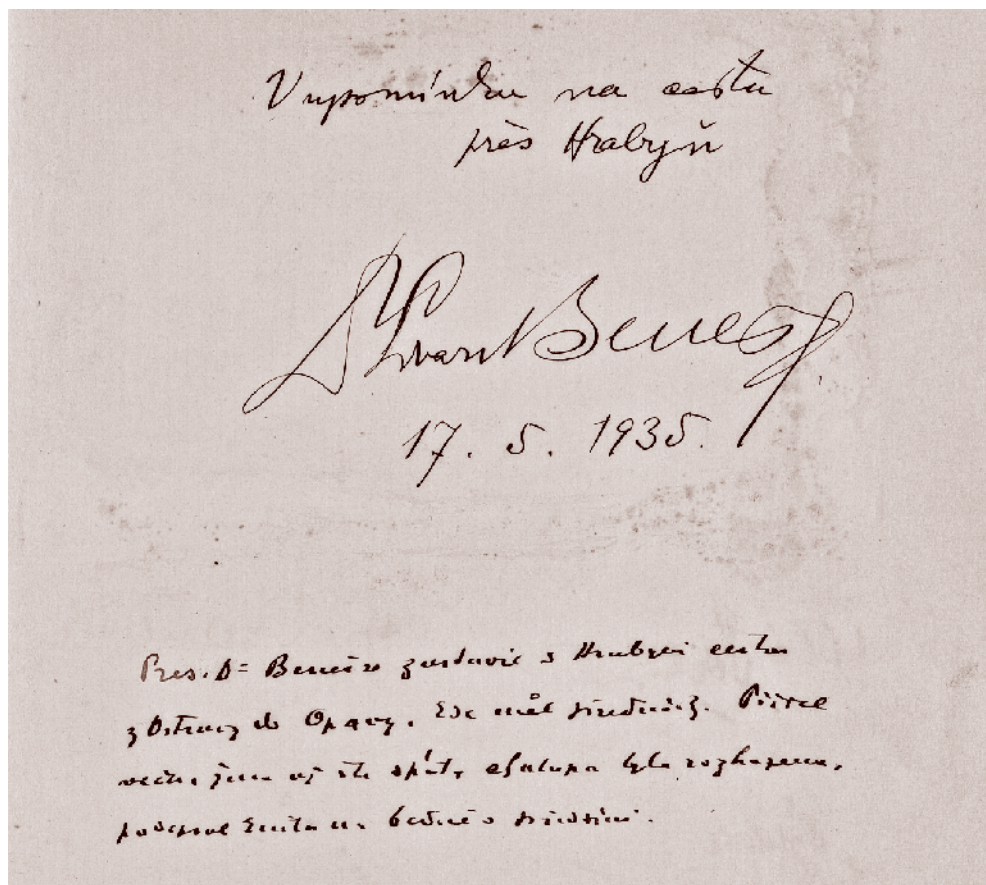
Sem patří i výše (str. 22) citované spisy Jos. Krulichy a Reginalda Kneifela¹²¹. Soupis různých legend i historie napsal L. Š. (Ludvík Šimoš, řídící učitel z Malé Lhoty, který hrával divadlo v Hrabyni) ve spisku napsaném pro poutnické účely: „Mariánské místo poutnické Hrabyně ve Slezsku“ [z r.] 1909. Hrabyně podnítila spisovatele i básníky, kteří o ní napsali mistrné verše anebo o ní vypravovali. Byl to především Petr Bezruč (Vlad. Vašek), který napsal báseň „Hrabyně“, která zdobí vstup do této knihy, pak rodáci hrabyňští Jáchym Blechta (Antonín Ráb), Arnošt Chamrád (o Rábovi a Chamrádovi viz dále v oddílu mezi „Postavami“) a A. Tománek, dále Sokol Tůma¹²², Fr. Frydecký a j.

Z toho je vidět, čím byla Hrabyně slezskému lidu. A když jsem psal v červnu 1946 (po skončení války a zničení Hrabyně) národnímu výboru v Hrabyni¹²³, končil jsem tím, že jako starý člověk prosím, aby byli jednosvorní ve vybudování nové Hrabyně se starou tradicí, která ji učinila slavnou a slezskému lidu tak milou a drahou.

¹²¹ KNEIFEL, Reginald (ed.). *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien*. Brünn: Joseph Georg Traßler, 1804–1806.

¹²² Myšlen spisovatel, novinář a dramatik František Sokol Tůma (1855–1925). (Pozn. red.)

¹²³ Místní národní výbory (MNV) vykonávaly v letech 1945–1990 správu obcí v Československu. Šlo o nejnižší stupeň státní správy. Místní národní výbory byly podřízené okresním národním výborům (ONV). (Pozn. red.)

Zápis Edvarda Beneše v pamětní knize Karla Engliše z roku 1935

V lednu 1886 začal pan farář Böhm psát farskou kroniku česky. Do této doby byla psána zčásti latinsky a zčásti německy. První zápis v ní provedený jest latinský a provedl ho Fr. Dittrich, cancellarius¹²⁴.

Tato kronika byla při přechodu fronty poškozena, desky z ní utrženy a místy je pošpiněna. Psána je na trvalém papíře.

Zápisky pana faráře jsou vedeny měsíčně a zcela stručně.

První zápis pro leden 1886 jest tento: *Přes celý měsíc byla zima k zmrznutí, mnoho sněha, masopust na sanici*¹²⁵ *výborný, trval 62 dní. Ostatně se nic neobyčejného nepřítrefilo.*

¹²⁴ Kancelář (lat. *cancellarius*). (Pozn. red.)

¹²⁵ Sanice je podélný trámec, po kterém se saně smýkají, kloužou. (Pozn. red.)

Prezident Edvard Beneš v Hrabyni v roce 1946. Diplom mu předává Antonie (Tonička) Kožaná.

Umělecké a jiné památky

Krásnou architektonickou památkou z doby Mitrovských byl hrabyňský zámek, který byl koncem druhé světové války pobořen a vypálen. Nebyl už obnoven a leží nyní v smutných troskách. Při zámku byla míčovna, později proměněna na skladiště, které zůstalo nedotčeno. Ještě v roce 1823 byl zámek jednopatrový. (Polohopis z této doby viz obrázky na str. 63.)

Sýpka, dříve míčovna, později skladiště, v roce 1932 (zachována i po válce)

Kostel je historickou i uměleckou památkou. V dnešním kostele je presbytář s hrobkou v podzemí, s kruchtou a sakristií a [to vše se zachovalo] ze starého kostela a loď je nová. Starý kostel byl, jak řečeno, postaven hrabětem Mitrovským, jemuž patřila Hrabyně. Stavěn byl v letech 1723–1761, kdy byl vysvěcen¹²⁶. Tento starý kostel byl postaven na místě ještě starší dřevěné kaple asi z r. 1497. Ke cti Nanebevzetí Panny Marie. Při kostele nebylo duchovní správy, která byla

¹²⁶ Vysvěcení kostela se uskutečnilo v roce 1761. (Pozn. red.)

zavedena až v r. 1784. Fara byla ve Velké Polomi, tato duchovní správa byla povýšena na faru v [roce] 1843. Farář Böhm, který přišel do Hrabyně v r. 1863, připravoval stavbu nového kostela 20 let. R. 1885 o pouti (15. VIII.) byl položen základní kámen a stavba byla dokončena v r. 1887.

O vysvěcení kostela píše příloha k Opavskému týdeníku¹²⁷ č. 47 ze dne 18. června 1887¹²⁸ (podle sdělení Mařenky Raškové):

Od Hrabyně 15. června.

Svěcení stánku Božího. Zajisté nikdy neobjevila se Hrabyně v takovém krásném rouše, jistě nikdy nerozhostila se po milém tom městečku taková slavnostní nálada jako právě tyto dni. Příčinu k tomu zavlada slavnost svěcení tamního nového chrámu Páně. Již několik dní napřed konány přípravy k důstojnému uvítání Jeho Biskupské Milosti hraběte Belrupta. V sobotu dne 11. t. m. o 6. hodině večer dorazil pan světitel biskup na stanici štitinskou, kdež byl slavnostně uvítán. Před slavnostní branou očekávalo jej mnoho vzácných hostů a farníků lazeckých se školní mládeží v čele. Vznešený host byl předně důstp. proboštem Šumem, pak jménem vysokého patrona panem radou Riedlem, důstp. děkanem Stodůlkou a konečně jménem farníků lazeckých a štitinských p. farářem Grudou vřele uvítán, při čemž mu podána krásná kytice od mládeže školní. Za srdečné uvítání děkoval pan biskup co nejvládněji, uděliv lidu své biskupské požehnání. Nato odjela Jeho Biskupská Milost do Hrabyně. Na cestě doprovázelo jej pestré banderium, kteréžto jinoši a mladší rolníci z Mokřých Lazec počtem 16 a pak ze Smolkova počtem 4 utvořili. Milý byl pohled na tu směs jezdců těch, jichž to červenobílé praporky a rovněž takové stuhy zdobily. Toužebně očekávaný příchod pana biskupa byl notnými ranami z hmoždířů¹²⁹ oznámen. Před městečkem u sochy sv. Jana očekával jej veliký zástup lidí, mnoho duchovenstva, školní mládež a páni učitelé, v čele přes 100 družiček malých i velkých, v nejlepším pořádku sestavených. Taktéž spolek vojenských vysloužilců s hudbou tam nescházel. Místní farář důstp. P. Böhm uvítal velmi srdečně vzácného hosta, kterýžto tak skvělým uvítáním patrně dojat jsa, taktéž blahosklonně jak panu faráři, tak lidu děkoval. Také mu podána od mládeže školní vzácná kytice. Když jej byli i ostatní hodnostáři duchovní a světští uvítali, hnul se průvod za zvuku písně „Tě Boha chválíme“ a hlaholu zvonů a ran z hmoždířů v krásném pořádku ke chrámu Páně. Nejprve jeho banderium, pak školní mládež s pány učiteli svými, pak velká řada družiček, za nimi ubíral se vzácný host s četnou asistencí, jemuž vysloužilci špalírovali, a konečně velký zástup farníků. U vchodu na náměstí překvapila nás krásná mohutná brána s nápisem: „Požehnaný, jenž se

¹²⁷ *Opavský týdeník* byly české noviny vycházející v Opavě v letech 1870–1913. (Pozn. red.)

¹²⁸ *Opavský týdeník*. 1887, roč. 18, č. 38. (Pozn. red.)

¹²⁹ Ve smyslu děly určenými k oslavné střelbě naslepo. (Pozn. red.)

Prospekt a poloha panského zámku v Hrabyni – od západu k východu pozorováno.
Kresleno 8. listopadu 1823.

1. Panský zámek, 2. Sýpka, 4. Byt lokálního kaplana, 5. Kostel, 6. Kancelář úřadu,
7. Byt správce, 8. Byt zahradníka, 9. Chlév pro krávy, 10. Chlév pro ovce, 11. Panské stodoly,
12. Byt šafáře, 13. Císařská silnice

Polohopis zámku s kostelem v Hrabyni z roku 1823 s legendou, kterou ručně napsal K. Engliš.

běře ve jménu Páně.“ Poněkud dále u hřbitova vyniká rovněž vkusem svým druhá brána, na nížto umístěn nápis: „Žehnej Bůh příchod Váš.“ Načež odebrali se pan biskup s duchovenstvem do chrámu, kdež konány církevní modlitby. Po vykonané pobožnosti hnul se průvod tím samým pořádkem na faru. Večer překvapil vysokého hosta velectěný profesor Fürst z Opavy se svými zpěváky – žáky to z tamějšího českého gymnasia – a přispěním pánů učitelů z tamní české školy svým krásným dostaveníčkem, při čemž četné pestré lampiony a bengálský oheň

v nočním šeru se velmi krásně vyjímaly. Sbor zpěváků přednesl velmi přesně a mistrně 3 přiměřené písně, za kteréhožto překvapení se panu sbormistru i zpěvákům zvláštního vyznamenání a pochvaly od pana biskupa dostalo, při čemž na vyzvání jeho Sv. otci a císaři pánu hlučné „Sláva“ provoláno. Mezitím bylo celé četnými prapory, věnci a zelením ozdobené náměstí osvětleno. Tak ukončena slavnost uvítání Jeho Bisk. Milosti.

Na druhý den v neděli 12. t. m. konána slavnost svěcení asi následujícím pořádkem. K 8. hodině ráno sestavily se přibylé spolky dobrovolných hasičů z Mokřých a Suchých Lazec, pak z Kylešovic a i z dálného Slavkova vzdor nepříznivému počasí s tamním spolkem vysloužilců k faře, kdež utvořily špalír, jímž to se bylo panu biskupu ubírat. Naproti mu přišel velký zástup družiček, počtem přes 100. Když jej byly doprovodily až ke chrámu, tu utvořili [lidé] pak úkol chrámu Páně špalír, mezi čímž se konal slavný průvod okolo chámu toho. Mezitím, co světící obřady v chrámě se odbyvaly, měl venku důst. farář z Mokřých Lazec P. Gruda přiměřené kázání. Škoda jen, že deštivé počasí všecko pokazilo. Průběhem mše sv. postarali se jmenovaní hasiči o pořádek v kostele, bez nichž by při tak hrozném návalu lidí sotva co pořízeno bylo. O biskupské mši sv. zpívali jmenovaní zpěváci krásnou chorální mši. Provedení bylo velmi zdařilé, bezvadné, překvapující. Zpěvy velebné, unášející. Tu jsme věru poznali moc a účinek krásného kostelního zpěvu. Myslím, že i ti největší zbožňovatelé trumpet museli uznati, že není nad krásný zpěv v kostele. Sláva za to velečinnému panu prof. Fürstovi. Slavnost tato řídká¹³⁰ zajisté se skvěle vydařila. O jak muselo plesati dobrácké srdce důst. místního faráře P. Jana Böhma, vidoucího dílo své, na němž přes 20 let pracoval a kteréž ho tolik útrap, starostí i nevděku stálo, posvěcením tím takřka korunovaného. Zbudováním tohoto důstojného bohostánku, kde Matka Boží divy činí, postavil pan farář pomník nehynoucí. Bůh [se] mu za to odměň!

Protože nový chrám byl vyšší a větší, vznikla mezi lodí a presbytářem plocha, kterou dal farář Böhm pomalovati (o čemž ještě bude řeč). Náhrobní kameny hrabat Mitrovských, jimž patřila Hrabyně koncem 18. století a jimž vděčí za mnohé, přišly jako stavivo do základů! Pod presbytářem je – jak řečeno – hrobka, dnes – od stavby nového kostela – nepřístupná. Hrabě Josef Mitrovský sám není v Hrabyni pohřben, nýbrž v Paskově, jen jeho manželka¹³¹ leží pod oltářem.

¹³⁰ Ve smyslu vzácná. (Pozn. red.)

¹³¹ Hraběnka Karolína Koháryová de Csábrág et Szitnya. (Pozn. red.)

Stavba kostela započala v roce 1723, vysvěcen byl v roce 1761. Snímek z roku 1883.

Kostel má vzácné paramenty z doby Mitrovského a převzácný obraz Panny Marie neznámého původu. Žádal jsem ředitele památkového úřadu z Brna¹³² Sochora o posudek. Prohlásil obraz za severoitalskou práci z druhé polovice XV. století. Jak se dostal obraz až sem, nikdo neví. Snad při válkách byl opravdu zakopán a „vyryt sviněmi“, jak se praví v poutnickém spise Šimošově¹³³. Stříbrný rám a stříbrný oděv Panny Marie je z doby Mitrovského¹³⁴; pod rouchem je zřetelný původní obraz. Jeho krása naplňovala poutníky vírou, nadějí a náboženským nadšením. Neříká se marně „milostný obraz Panny Marie“^{135, 136}. I písne poutnické byly skládány jen pro tuto Pannu Marii. („Matičko Hrabyňská, přišli jsme k Tobě...“)

¹³² Myšlen Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně. (Pozn. red.)

¹³³ *Mariánské místo poutnické Hrabyň ve Slezsku* [z] r. 1904. (Pozn. aut.)

¹³⁴ Ke stříbrnému rouchu se přidružily dárky poutníků za uzdravení. (Pozn. aut.)

¹³⁵ V květnu 1895 zapisuje pan farář Böhme ve své farské kronice toto: *V té zlaté kuličce zavěšené při Panence Marii je kulka, kterou sám střelil učitelský žák v Olomouci dne 6. máje 1883 na katechetu Františka Pinkavu v ústavě v Olomouci. Panna Maria, jak se tento dobrý katecheta vyjádřil, ho chránila, a protož tuto smrtelnou zbraň nechal dát na obraz Panny Marie pověsit. Po svém zranění byl u mě, až se vyhojil, a ten vrah se sám zastřelil.* (Pozn. aut.)

¹³⁶ Obraz zdobí malý klenot věnovaný mou manželkou. (Pozn. aut.)

Obraz Panny Marie Hrabyněské na hlavním oltáři

Převzácné paramenty – ornáty¹³⁷, dalmatiky¹³⁸, pluviály¹³⁹ – jsou z téže doby (vzácné barvami, materiálem, prací) a zachovalé. Jsou uloženy nad kruchtou v pepři a jednou do roka používány (jak to má být). Sochor praví, že nitě z těchto látek paramentů se prodávají (před II. svět. válkou) po 100 korunách. (Chtěli jsme zbudovati na hřbitově průchodní výstavu těchto paramentů pro poutě ve prospěch zvelebení kostela a uměleckých památek.) Také baldachýn (viz

¹³⁷ Ornát je svrchní liturgické roucho užívané kněžími římskokatolické církve při mši. (Pozn. red.)

¹³⁸ Dalmatika je liturgické roucho, které při bohoslužbách obléká jáhen v římskokatolické, řeckokatolické a v pravoslavné církvi. (Pozn. red.)

¹³⁹ Pluviál je bohatě zdobený liturgický plášť, původně s kapucí pro nošení do deště. (Pozn. red.)

obrázek na straně 119) je vzácná, z mnichovského sukna silně zlacená umělecká práce asi z 18. století; málo měst se může něčím podobným pochlubit. Jinak nemá kostel uměleckých obrazů ani soch; jsou to vesměs umělecky málo cenné předměty, ale ne bez vkusu; ale obrazy po stěnách jsou přímo groteskní. (Sv. Jan nad Karlovým mostem! Je tak veliký jako most a při pádu se ani křížek na prsou nepřizpůsobil tíži!)^{140, 141}

¹⁴⁰ Jak farář J. Böhm pečoval o výzdobu chrámu, je viděti z několika ukázek jeho zápisků ve farní kronice. Roku 1889 koupil farář korouhve, které stály 69 zl. /64 ul. a zlacení 5 zl./.

Sochy sv. Hedviky a Jana Sarkandra byly koupeny od kamenáře Heidricha v Opavě a stály 142 zl., od barvení Heinzovi z Oder 65 zl. NB.

Na tyto výlohy neobdržel jsem ani krejcaru. Panna Maria, sv. Hedviga a blahoslavený Janíček mně to odplatí. Byly postaveny v r. 1888 a malované v r. 1889. Rozličné přípravy svěcení chr. Páně:

1 veliký tepich na stupně oltáře – 72 zl., 4 metry sukna – 24 zl., 110 deka pravého stříbra – 121 zl., 7 m okrajku – 24, 50 zl., 8,50 m nankingu – 5, 50 zl., 5 m šnůr – 5 zl., Stickerei – 45 zl. Celkem 297 zl. Na tento počet jsem obdržel 17 zl.

280 zl. přijmi, Matko Boží, od bídného hříšníka.

Socha Panny Marie a sv. Josefa zjednány v r. 1889 za 320 zl., podstavce stály 400 zl., zdily se 19. října 1889.

Křížová cesta zbudována 1889. Na Nar. Panny Marie byly 3 štace postaveny, a sice 2, 3 a 4.

18. 12. 1889 poznačeno: „Z ofery pro vyhořelé ze Šiesbergu bylo 15 zl. 97 kr. a já jsem jenom oddal 7. 15 a tedy zůstalo 8. 82 zl.

R. 1891 objednan nový pluviál za 450 zl. NB. Jak jsem tento pluviál objednával, neměl jsem ani halěře. Bože neopouštěj hříšníka a odplat dobrodincům.

Lurdská Panna Maria byla objednána Františkem Neisrem, mlynářem na odpočinku v Hrabyni, a stála 80 zl. Dobrodinec Neiser udělal na sochu skleněnou skříň (1887). Tuto skříň jsem daroval obci Těškovského (Těškovi-ce. Pozn. red.), t. j. neúplně daroval, nýbrž na kostelní chór prodal za 24 zl., stála nejméně 50 zl.

1890 kostelník Hrubý Josef objednal mramorový oltář od Heidricha z Opavy za 580 zl.

Sv. Jan Evangelista stál 135 zl., dovoz 2,35 zl. Dohromady 137,35 zl.

6. 10. 1891 přijel malíř jménem Svoboda z Příbora, by maloval chrám Páně, malba stála celkem bez kostu 1 000 zl. Od panského drába Josefa Kaduly na Hadrunku jsem dostal 150 zl.

Mezi dobrodinci uveden Flor. Hlušík, farář ve Skřipově, obnosem 1 zl.

Pan farář z Radumě 1 zl.

V roce 1891 koupen nový kalich za 330 zl. Nový chor započat 23. 11. 1891.

Při stavbě pavlače si pan farář stěžuje a pavlač jmenuje „humenici“ postavenou do toho jinač pěkného chrámu. Stála 186, 90 zl. 4. 12.

Hodiny na věž koupila Klapperka starší za 700 zl. 4. 12. varhaník z Krnova přijel postavit varhany. Nový kalich stál 330 zl. R. 1892 nové korouhve 91 zl. Nový lustr o 18 svíčkách stál 190 zl. od fy z Vídně. Dva ornáty (1884) [stály] bílý 55 zl., černý 25 zl.

V r. 1883 zjednány lampy (věčná [za] 80 zl., 2 vedlejší 90 [za] zl.) 10. 4. 1894 objednan hlavní oltář, a sice sv. Petr a Pavel a 2 andělé k tabernáklu. Celkem stál hl. oltář 1 372 zl. Monstrance koupena v r. 1880 a stála 975 zl. Na okrášlení sv. Jana při císařské [silnici] (stará socha z [r.] 1777) se vybralo 17,30 zl. Ozdobení a štafírování stálo 30 zl. „Rest doložil farář.“ R. 1874 napsal p. farář: „Stálo 5 lip okolo krchovni zdi, ty jsem nechal pokácet na čtvrtě, dílem pořezat na desky a sochař Mrovec z Ratiboře mně za ně dal 200 zl. Hlavní oltář měl být původně z tohoto dřeva, ale pak postavil mramorový.“

Růžencový obraz stál 32 zl., celý oltářík i s obrazem 312 zl., udělal Mrovec z Ratiboře. Kazatelna stála 443 zl. Křtitelnice 140 zl. Nové velum 29. 2. 1884 60 zl.

Den před Štědrým dnem 1889 stavěl jsem sochy P. Marie a sv. Josefa před kostelem. Sochy byly od kamenáře Heidricha v Opavě a stály 720 zl. (Pozn. aut.)

¹⁴¹ 22. července 1899 počal jsem stavět hlavní oltář, který zhotovil Dresler, kamenář v Opavě. Tento hlavní oltář stál 4 000 zl. a ten boční sv. Josefa 1 000 zl. Pro tyto oltáře bylo v Opavě 17 povozů, a sice z Budišovic, ze Smolkova a z Hrabyně. Starý hlavní oltář byl ještě dost pěkný, ale Františka Neisrová, sestra bývalého p. děkana z Pusté Polomě poručila na tento oltář 500 zl. Byla to ovšem malá částka, ale s pomocí Boží objednal jsem tento nový v měsíci říjnu 1898.

Starý oltář měl jen dva stupně. Ten prostředek hlavního oltáře je ze starého a ty dva vrchní stupně [jsou nové]. Tento oltář stál, jak jsem řekl, a ani jediný rolník nedal naň ani halěře. Bůh račiž býti milostivým.

Poznámka pokračuje na následující straně.

V kostele je pamětní deska, která hlásá. Z[d]e farář Böhms zbudoval nynější chrám¹⁴².

O sochách sv. Jana v aleji a sv. Anny proti faře se stala výše zmínka. U sv. Anny se ženy modlily na svátek sv. Anny a 8 dní poté. K sv. Janu se mládež „doprovázela“. Byly to barokní umělecké sochy z konce XVIII. století. (Sv. Jan měl

V srpnu 1896 v neděli před svátkem Nanebevzetí Panny Marie se světila křížová cesta na hřbitově. Kázal synovec pana faráře Josef Tymel. /Pan farář píše „můj vnuček Josef Tymel“, ač to byl synovec./ Slavnost popisuje pan farář takto: *Velkou mši sv. měl jsem já s asistencí. Odpoledne o 2. hodině přišel světicí kněz Ignác Mais, farář z Kravař, přítomné kněžstvo se odebralo do kostela. Kazatel počal kázat, po kázání nesly v bílém obleku družičky posvěcené obrazy křížové cesty průvodem na hřbitov, tam do kamenných výklenků postavil světicí kněz každý obraz a modlil se s lidem křížovou cestu, pak se zpívalo Te Deum a bylo požehnání v kostele.*

Ta křížová cesta mne stála 1 200 zl. Na tak dost velkou výlohu opovážil jsem se vysokého patrona arcivévodu Evžena o nějakou podporu prosit. A hle, jak veliký dar jsem obdržel. XXX zlatých. Škoda, že jsem péro namočil. 2. října 1897 byl jsem v Opavě objednat malíře pro Nejsvětější Pannu Marii. 4. října přišel malíř z Opavy Heinz a zebral o obraz Panny Marie do Opavy. Tento obraz Nejsvětější Panny Marie měl na sobě jako nyní [postříbřená] jenom prsa a hlavu a Ježíšek též tak a já jsem nechal ta ostatní místa, která byla nepostříbřená, postříbřit. Votivní památky visely na sv. obraze na hedvábné šňůrce. Tyto tedy jsem sdělal a dal do těchto dvou ramen pod obraz Panny Marie a obraz Panny Marie jsem nechal celý postříbřit, stálo to vše 67 zl.

Těž jsem v tom měsíci (říjen 1898) dokončil postamenty pod křížovou cestu na hřbitově a stály: zedníci 112 zl., cement 9 zl. a 6 putének vápna od Chamráda stálo VIII zl. Před stavbou mně řekl, že má vápna dost, že mi ho dá, a potom jak jsem se ptal, co za to vápno, pověděl otevřené VIII zl. Za 10 gr. je plná puténka vápna a – to byl dar, ne?

V prosinci 1898 postavil jsem nový betlém, již dříve byl betlém, ale nebyl příhodný – z roku 1897 zůstalo ze sbírky na betlém 11 zl., z těch se kupily desky, stolař Wavrla ve Smolkově zhotovil tam betlém, tam, že mohl v něm chodit, mnoho se o to postaral František Chamrád, hostinský.

Na velikonoční svátky 1890, které v tom roku [se při]trefily v březnu 1899, byl hotový nový Boží hrob od sochaře Hauera z Opavy, stál 300 zl. Starý Boží hrob byl od Zbytky z Olomouce, byl sklený a stál mě 190 zl., ten jsem daroval milosrdným do Těšína zdarma.

13. srpna 1899 jsem dostal hlavní oltář a na slavnost nanebevzetí Panny Marie stál úplně.

Na tuto slavnost bylo pěkně, poutníků mnoho, ale ofěry (dary, jimiž věřící přispívají na církevní účely – Pozn. red.) málo. Na ten den byla dvojce kázání, jedno venku a druhé v kostele. V kostele kázal Jan Hlačik, farář z Mokřých Lazců a venku pod lipou Skalský-Drabina, jezuita, rodák z Hrabyně pod jménem Drabina. Tabernákl posvětil pan farář Klimovský z Velké Polomé.

5. dubna 1900 poslal jsem do Opavy 3 příležitosti t. j. voze pro novou grotu do Opavy, a sice Chamrád, Vašek a Opavský. 6. [dubna] přišli kamenáři z Opavy a počali tuto grotu stavět, v sobotu večer stála a stála 480 zl. Nedostal jsem na ni ani halíř – svatá Maria to zaplatí.

Od 14. května do 30. byli zde malíři Alois Heinz z Opavy, kteří malovali, a sice sv. Jana, jak byl hozen do Vltavy, a sv. rodinu – tato malba stála 400 zl.

Kazatelna byla [na] červeno malována, tu jsem nechal též mramorovat a těch 4 evangelistů namalovat. Stála tato kazatelna 100 zl.

22. dostavili kamenáře z Opavy, Heidrich, boční oltář sv. Jana, stál 1 050 zl – cihlu na grunty toho oltáře daroval Leopold Lyko, rolník z Hrabyně, bylo jí 400.

V červenci 1901 objednal jsem srdce Panny Marie u Dreslera v Opavě, [soška] stála 460 zl. Dal jsem ji tam na pilíř vedle nové kruchty, ale nebylo tam pro tuto věc pěkného místa, tedy jsem tuto sošku dal na pilíř, kde je křtitelnice, dala se tam 14. srpna 1901. Těž jsem nechal obnovit růžencovou Pannu Marii, stála 160 zl.

Na svátky vánoční 1891 jsem postavil ty dva anděly na hlavním oltáři, dělal je Alois Heinz, akademický malíř v Opavě, stály 200 zl.

V kostele jsem nechal dělat novou dlažku, stála 1 300 zl. Nechal jsem ponejprv obraz P. M. fotografovat a dělat pohlednice.

1904 v kostele jsem nechal v presbytáři malovat ty dva obrazy, jak Pán Bůh soudí a jak svět, stálo to 400 zl. (Pozn. aut.)

¹⁴² O této pamětní desce píše farář Böhms ve své farní kronice: *Jan Wondruška byl první můj a chrámu Páně [Panny] Marie přítel. Všechno kamení daroval ze své skály v Budišovicích a byl při tom můj nejuvěrnější rádce, kdykoliv jsem počal být malomyslný a starostlivý, jak to stran toho chrámu Páně [Panny] Marie půjde, vždy on to byl, který mluvil a nic se nebál.*

Přes celých 20 let, neboť tolik roků jsem se připravoval a sbíral, byl [to] Wondruška, který říkal: Jenom neztračit chuti a nic se nebát. Poznámka pokračuje na následující straně.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Naše Hrabyně.

Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.